

PÄLKÄNEEN KUNNAN

talousarvio v. 2018

ja

taloussuunnitelma v. 2018–2020

Kunnanhallitus 23.11.2017 § 319 ja
7.12.2017 § 339

Kunnanvaltuusto 14.12.2017 § 96

Sisällysluettelo

PÄLKÄNEEN KUNNAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA STRATEGIA.....	2
Kunnan toimintaympäristö.....	2
Väestö.....	2
Kunnan strategia.....	3
Elinvoimastrategia.....	8
Hyvinvointisuunnitelma.....	8
Pälkäneen kuntakonserni.....	8
Kunnan talouden tasapainottaminen vuonna 2018.....	11
Talousarvion sisältö.....	13
TALOUSARVIO JA TALOUSSUUNNITELMA.....	14
Yleinen talouskatsaus.....	14
Käyttötalous- ja tulossuunnitelmaosa.....	17
Rahoituslaskelma.....	21
KÄYTTÖTALOUS TEHTÄVÄALUEITTAIN JA TOIMINNAN TAVOITTEET.....	22
TOIMIALA: 19200 Tarkastustoimi.....	22
TOIMIALA: 19210 Hallintopalvelut.....	23
TOIMIALA: 19220 Talous- ja tukipalvelut.....	25
TOIMIALA: 19217 Maankäyttö ja kaavoitus.....	27
TOIMIALA: 19230 Sosiaali- ja terveystoimet.....	29
TOIMIALA: 19222 Elinvoimapalvelut.....	29
TOIMIALA: 19240 Sivistyspalvelut.....	32
TOIMIALA: 192500 Tekniset palvelut.....	36
TOIMIALA: 192600 Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu.....	37
TOIMIALA: 192690 Vesihuoltolaitos.....	39
LIITE 1 Kunnanhallituksen, lautakuntien ja viranhaltijoiden toimivaltuuksista ja muista toimintaohjeista ...	45
LIITE 2 Kunnan palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleiset perusteet.....	48
LIITE 3 Henkilöstöluettelo.....	51

PÄLKÄNEEN KUNNAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA STRATEGIA

Kuntakenttä on jatkuvan muutoksen kourissa. Valtiovalta on ottanut yhä suuremman roolin kuntien ohjauksesta, mikä näkyy muun muassa maakuntauudistuksessa ja sen myötä kuntien tehtäväkentän supistumisesta. Valtakunnallisesta talouden positiivisesta kehityksestä huolimatta kuntien tulopohja kiristyy kaiken aikaa ja toimenpiteitä talouden tehostamiseksi on tehtävä.

Edeltävinä vuosina Pälkäneen kunta on tehnyt tasapainottamistoimenpiteitä. Taloudellisen tehokkuuden ja pitkän aikavälin taloudellisen tasapainon saavuttamiseksi kunnan on kuitenkin tehtävä koko organisaation kattava tasapainotussuunnitelma. Kunnanhallitus on kokouksessaan 25.10.2017 tehnyt päätöksen talouden tasapainotuksen ohjausryhmän perustamisesta. Ohjausryhmä, johon kuuluvat kunnanvaltuuston, kunnanhallituksen ja valtuustoryhmien puheenjohtajat sekä johtoryhmän jäsenet, on aloittanut työnsä marraskuussa 2017.

Kunnan toimintaympäristö

Uusi Pälkäneen kunta syntyi 1.1.2007, kun vanha Pälkäneen kunta ja Luopioisten kunta yhdistyivät. Pälkäne sijaitsee Pirkanmaan maakunnassa ja kuuluu Tampereen seutukuntaan. Kunta sijaitsee maakunnan rajalla ja sillä on naapurikuntia Kanta-Hämeessä ja Päijät-Hämeessä. Naapurikuntia ovat Hattula, Hämeenlinna, Kangasala, Padasjoki ja Valkeakoski. Etäisyys Pälkäneeltä Tampereelle on 35 kilometriä, Hämeenlinnaan 45 kilometriä, Helsinkiin 140 kilometriä ja Lahteen 90 kilometriä. Etäisyys lähimmälle lentoasemalle Tampere-Pirkkalaan on 50 kilometriä.

Kunnan asutus on jakautunut kolmeen suurempaan taajamaan ja kunnan länsiosien kyliin. Hallinnollinen keskus on Onkkaalassa. Kunnan liikenteen merkittävin yhteys on valtatie 12 Tampereelle ja Lahteen. Kunnan pinta-ala on 739 km² ja se on kokonaispinta-alaltaan Suomen 162. suurin kunta. Vesipinta-alaa on 178 km².

Kangasalan kunta on tuottanut isäntäkuntana Pälkäneelle sosiaali- ja terveystalvet vuodesta 2014 alkaen. Toimintaa koordinoi kuntien yhteinen sote-lautakunta. Tampereen kaupunki on tuottanut 1.1.2015 alkaen ympäristöterveydenhuollon palvelut Pälkäneelle. Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueeseen kuuluvat Tampereen ja Pälkäneen lisäksi Orivesi, Kangasala, Juupajoki, Valkeakoski, Urjala ja Akaa.

Väestö

Pälkäneen kunnan väkiluku kasvoi vuosina 2007 – 2009, mutta on vähentynyt vuodesta 2010 lähtien. Syyskuussa 2017 väkiluku oli 6 614 asukasta. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan väkiluku pienenee edelleenkin jatkossa. Väestöstä 0-14 –vuotiaita oli 15,3 prosenttia, 15-64 –vuotiaita 56,8 prosenttia ja yli 65-vuotiaita 27,9 prosenttia 31.12.2016. Huoltosuhde heikkenee työikäisen väestönosan vähetessä suhteessa vanhimpiin ikäluokkiin, samalla kun ihmisten elinajanodote kasvaa kaiken aikaa. Huoltosuhde on Pälkäneellä heikkenevä ja Pälkäneen huoltosuhde on heikompi kuin maan keskiarvo.

Oheisessa taulukossa vuosien 2020 – 2040 väkiluvut perustuvat Tilastokeskuksen ennusteeseen.

Vuosi	Väkiluku	Muutos	Muutos %
2007	6970	75	1,1
2008	6989	19	0,3
2009	7012	23	0,3
2010	6947	-65	-0,9
2011	6880	-67	-0,9
2012	6835	-45	-0,7
2013	6795	-40	-0,6
2014	6724	-71	-1,0
2015	6669	-55	-0,8
2016	6635	-34	-0,5
09/2017	6614	-21	-0,3
2020*	6421	-193	-2,9
2030*	6207	-214	-3,3
2040*	6101	-106	-1,7

Kunnan strategia

Pälkäneen kunnan voimassaoleva strategia vuosille 2013 - 2018 on hyväksytty kunnanvaltuustossa vuonna 2012. Pälkäneen kunnanhallitus päätti kokouksessaan 17.8.2017 käynnistää kunnan strategiatyön ja että strategia pyritään saamaan loppuun helmikuun 2018 mennessä.

Kuntastrategia ohjaa kunnan toimintaa. Strategiassa linjataan kunnan pitkän aikavälin tavoitteet ja luodaan visio kunnan tulevaisuudesta. Pälkäneen kunnan voimassaoleva strategia pohjautuu johtoryhmän ja valtuuston tekemiin skenaarioihin. Neljästä skenaariosta valittiin yksi skenaario, jonka pohjalle strategia on laadittu, ja joka määrittelee toivotun tulevaisuudenkuvan kunnan tilanteesta. Skenaarioita tarkasteltiin vetovoimaisuuden ja palveluiden sekä aluekehityksen ja maankäytön näkökulmasta. Valittu toivottu tulevaisuudenkuva kunnasta on:

Vapaa-ajan lisääntyessä mökillä olemisen aika lisääntyy, keskusseudun kasvupaine lisää väestöä Pälkäneellä. Aktiivisia ikäihmisiä, jotka osallistuvat kunnan kehittämiseen ja palveluiden vapaaehtoiseen tuottamiseen yhteistoiminnalla ja uudentlaisilla järjestämistavoilla 3-sektorin ja muiden kuntalaisten kanssa. Vetovoimaisuus lisää kunnan palveluiden tarvetta, mutta lisää elinkeinotoimintaa ja matkailuyrittäjyyttä, ja laajentaa / tehostaa maankäyttöä. Taloutta tasapainotetaan, mutta lisääntyvät verotulot helpottavat tilannetta.

Missio

Pälkäneen kunta tarjoaa kuntalaisilleen hyvinvointia ja tasapuolista kohtelua. Kunta edistää toimillaan yhteisöllisyyttä ja hyvän elämisen ehtoja.

Pälkäneen kunnan tehtävänä on tarjota kuntalaisilleen hyvinvointia ja tasapuolista kohtelua. Missiossa peräänkuulutetaan lisäksi yhteisöllisyyttä ja edellytyksien luomista hyvälle elämälle. Missio näkyy eri kunnan yksiköissä erilaisina rooleina. Tasapuolinen kohtelu tarkoittaa laadukasta

asiakaspalvelua ja ratkaisuja asiakkaasta tai palvelun tarpeesta riippumatta, ei palvelun tasapäistämistä tai ”massapalvelua”.

Visio

Pälkäne on vireä maaseutukunta, jossa yhdistyvät elinvoimaiset kylät, turvallinen ja puhdas asuinympäristö, ihmisläheiset palvelut sekä monimuotoinen yrittäjyys.

Visio kuvaa sitä haluttua ja tavoiteltavaa tilannetta, *mitä haluamme olla*, joka strategian avulla saavutetaan. Uudessa visiossa Pälkäne haluaa olla vireä maaseutukunta, jossa elinvoimaiset kylät, turvallinen ja puhdas asuinympäristö sekä ihmisläheiset palvelut luovat vetovoimaisuuden asua, elää ja yrittää. Maaseutukunta tarjoaa selkeän vaihtoehdon kaupunkiasumiselle puhtaudellaan ja turvallisuudellaan sekä tilavilla asuintonteilla.

Arvot

1. Elävä ja toimiva maaseutumaisuus
2. Demokratia ja kuntalaisten vaikutusmahdollisuudet
3. Luovuus ja ennakkoluulottomuus taloudellisen ja kestävän kehityksen voimavarana

Elävä ja toimiva maaseutumaisuus liittyy kehitykseen ja kunnan kehittämisen päätöksentekoon esimerkiksi kaavoituksessa ja maankäytössä. Demokratia ja kuntalaisten vaikutusmahdollisuus ovat asiakasarvoja, jotka näkyvät kuntalaisten kuulemisessa kaikissa päätöksenteossa ja jokaisella yksikkötasolla. Luovuus ja ennakkoluulottomuus taloudellisen ja kestävän kehityksen voimavarana sisältää sekä taloudellisen, yhteisöllisen että kehityksellisen arvonäkökulman. Taloudellisuus ja kehityksellisyys näkyvät taloudellisena ja kestävänä kehityksenä, yhteisöllisyys luovuutena ja ennakkoluulottomuutena päätöksenteossa.

Kriittiset menestystekijät

1. Kaavoitus ja maapolitiikka
2. Talouden ja palveluiden tasapaino
3. Henkilöstöpolitiikka
4. Elinkeinopolitiikka

Kriittiset menestystekijät, *asiat, joissa pitää strategian toteutumiseksi onnistua*, eivät muuttuneet oleellisesti aiemmasta strategiasta. Menestystekijöihin haettiin kuitenkin konkreettisia tarkennuksia.

1. Kaavoitus ja maapolitiikka: Tavoitteena on päästä onnistuneeseen maapolitiikkaan, jossa huomioidaan koko kunnan strategiset että kehityskuvatyössä laaditut maankäytön suunnitelmat.

2. Talouden ja palveluiden tasapaino: Tarjottavien palveluiden laajuus on mietittävä siten, että peruspalvelut voidaan turvata. Palveluiden laadussa näkyy kunnan missio tasapuolisesta palvelusta.

3. Henkilöstöpolitiikka: Henkilöstöpolitiikka on hallittua ja pitkäjänteistä, jolloin henkilöstöresurssit suunnataan ja mitoitetaan oikein. Henkilöstöpolitiikka tarkoittaa myös hyvinvoivaa henkilöstöä, jossa vastuuta hyvinvoinnista kantaa paitsi työnantaja ja työyhteisö niin myös jokainen työntekijä itse.

4. Elinkeinopolitiikka: Elinkeinopolitiikkaa toteutetaan yhdessä elinkeinoelämän kanssa. Yritystoiminnan tukeminen nykyisellään ja uusien yritysten alueelle rekrytointi ovat elinkeinopolitiikan keskeisiä asioita. Kunta luo edellytyksiä yrittäjyydelle muun muassa yritystonttien ja toimintaympäristön turvaamisella. Elinkeinopolitiikassa näkyy yritysmyönteinen asenne. Yhdessä yrittäjien kanssa luodaan hyvämaineista yrityskuntaa. Elinkeinopolitiikkaa tehdään innovatiivisesti.

Tavoitteet

Strategiaseminaarissa määriteltiin yhdeksän konkreettista tavoitetta, joihin kunnan pitäisi panostaa. Näistä tavoitteista ja kriittisistä menestystekijöistä on johdettu toimenpideohjelma, joka on strategian tavoiteosana.

Yhdeksästä toimenpideohjelman tavoitteesta valittiin keskeisimmiksi päätavoitteiksi seuraavat tavoitteet tärkeysjärjestyksessä:

1. Kunnalla on toimivat peruspalvelut
2. Kunnallisten palveluiden turvaaminen ja hyvä laatu tehdään hallitulla henkilöstöpolitiikalla ja hyvinvoivalla henkilöstöllä
3. Kunta täyttää terveen talouden tunnusmerkit

Strategian seuranta

Strategiaan sisältyvässä toimenpideohjelmassa on strategian tavoitteista johdetuille toimenpiteille määritelty omat mittarit, joita seurataan osavuosisraportoinnin yhteydessä.

Toimenpideohjelman seuranta

1. Kaavoitus ja maapolitiikka				
Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	Mittari	Toteutuminen
1. Sitoutuminen Pälkäneen alueen kehittämiseen				
1.1 Maankäytön suunnittelun toteuttamisohjelma (Harava-työkalu) kehityskuvan jatkoksi: edesauttaa	2013-2014	pilottiryhmä: kunnanjohtaja, aluearkkitehti, kehittämisspällikkö	Toteutuminen (aluearkkitehti)	Ei soveltunut käyttöön.
2. Aktiivinen maaseutumaisen rakentamisen tukeminen				
2.1 Riittävä tonttikoko	Koko aika 2013	aluearkkitehti johtoryhmä, aluearkkitehti, rak.valvonta	Tonttikoko Myönnetyt haja-asutusalueen rakennusluvut: ja perustelut	Toteutuminen (rak.valvonta) Toteutuminen (rak.valvonta)
2.2 Rakennusjärjestyksen tarkistaminen (vrt. kehityskuva vapaa-ajan asunnot vakituisiksi ja haja-asutusalueen rakentaminen)				
2.3 Kriteeristön käyttöönotto mökin muuttamisesta omakotitaloksi (mitä useampi kriteeri täyttyy, muutos	2013	johtoryhmä	Kehityskuvan määrittelemät kriteeristöt, muutettujen	Toteutuminen (rak.valvonta)

mahdollinen)			mökkien määrä	
3. Teollisuusalueiden kaavoitus				
3.1 Kaavoitettavien alueiden kartoitus kuntakeskuksessa (vrt. kehityskuva)	2013	johtoryhmä, aluearkkitehti	Tehty selvitys	Toteutuminen (aluearkkitehti)
3.2 Kehityskuvatyössä määriteltyjen alueiden kaavoituksen toteuttaminen	2013 -	kunnanjohtaja, aluearkkitehti	Kehityskuvatyön seurantamittarit	Toteutuminen (aluearkkitehti)
3.3 Kevyen liikenteen väylien, maisemapolkujen ym. alueiden suunnittelu (vrt. kehityskuva)	2013 -	kunnanjohtaja, aluearkkitehti	Kehityskuvan mukaiset tavoitteet	Toteutuminen (aluearkkitehti)

2. Talouden ja palveluiden tasapaino

Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	Mittari	Toteutuminen																																												
1. Kunta täyttää terveen talouden tunnusmerkit																																																
1.1 Laadittavaksi tulevan talouden tasapainotusohjelma ja sen toteuttaminen: kaikki toimijat, sisältäen kolmannen sektorin	2013-2018	luottamuselimet, työntekijät: vastuu johtajilla	Sektorikohtainen arviointi	Toteutuminen (johtoryhmä)																																												
2. Kunnalla on toimivat peruspalvelut																																																
2.1 Arvioidaan palveluiden toteuttamistapa tasapainoisesti koko kunta huomioiden (palveluiden taso ja laatu, toimijatahojen määrittely)	2013-2014	kunnanhallitus, lautakunnat	Kustannustehokkuus Kustannusseuranta Vertailukunnat Palvelujen laadun arviointi	Toteutuminen (johtoryhmä)																																												
3. Kunnan veroprocentit ovat kohtuulliset																																																
3.1 Käytetään tarkkaa harkintaa kokonaisvaltaisesti määriteltäessä kunnan veroprocenttia (arvioidaan säästökohteet uudestakin näkökulmasta, tehdään pitkän tähtäimen suunnittelua)	Arvioidaan vuosittain erikseen	Valtuusto	Seurantavertailu, Keskiarvo ja sen kehitys	Toteutuminen (talousjohtaja) Kunnallisveroprocentti, Pälkäne ja keskiarvovertailut <table border="1" data-bbox="970 1335 1385 1496"> <thead> <tr> <th></th> <th>2015</th> <th>2016</th> <th>2017</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Pirkanmaan keskiarvo</td> <td>20,24</td> <td>20,24</td> <td>20,27</td> </tr> <tr> <td>5001-10000 as kunnat</td> <td>20,75</td> <td>20,60</td> <td>20,67</td> </tr> <tr> <td>Pälkäne</td> <td>21,00</td> <td>21,00</td> <td>21,00</td> </tr> </tbody> </table> V. 2015 luku 5001-10000 asukkaan kunnista on kokoryhmästä 6000-8000 asukkaan kunnat kuntien kokoluokituksen muutoksen takia Kiinteistöveroprocentti, Pälkäne ja Pirkanmaan keskiarvot <table border="1" data-bbox="970 1664 1442 2027"> <thead> <tr> <th></th> <th>2015</th> <th>2016</th> <th>2017</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Pirkanmaa yleinen kiinteistövero, ka.</td> <td>1,02</td> <td>1,02</td> <td>1,09</td> </tr> <tr> <td>Pälkäne yleinen kiinteistövero</td> <td>1,00</td> <td>1,00</td> <td>1,00</td> </tr> <tr> <td>Pirkanmaa vakituisten asuntojen kiinteistövero, ka.</td> <td>0,49</td> <td>0,49</td> <td>0,53</td> </tr> <tr> <td>Pälkäne vakituisten asuntojen kiinteistövero</td> <td>0,45</td> <td>0,45</td> <td>0,45</td> </tr> <tr> <td>Pirkanmaa muu kuin vakituinen asuinrakennus, ka.</td> <td>1,06</td> <td>1,08</td> <td>1,09</td> </tr> <tr> <td>Pälkäne muu kuin vakituinen asuinrakennus</td> <td>1,05</td> <td>1,05</td> <td>1,05</td> </tr> </tbody> </table>		2015	2016	2017	Pirkanmaan keskiarvo	20,24	20,24	20,27	5001-10000 as kunnat	20,75	20,60	20,67	Pälkäne	21,00	21,00	21,00		2015	2016	2017	Pirkanmaa yleinen kiinteistövero, ka.	1,02	1,02	1,09	Pälkäne yleinen kiinteistövero	1,00	1,00	1,00	Pirkanmaa vakituisten asuntojen kiinteistövero, ka.	0,49	0,49	0,53	Pälkäne vakituisten asuntojen kiinteistövero	0,45	0,45	0,45	Pirkanmaa muu kuin vakituinen asuinrakennus, ka.	1,06	1,08	1,09	Pälkäne muu kuin vakituinen asuinrakennus	1,05	1,05	1,05
	2015	2016	2017																																													
Pirkanmaan keskiarvo	20,24	20,24	20,27																																													
5001-10000 as kunnat	20,75	20,60	20,67																																													
Pälkäne	21,00	21,00	21,00																																													
	2015	2016	2017																																													
Pirkanmaa yleinen kiinteistövero, ka.	1,02	1,02	1,09																																													
Pälkäne yleinen kiinteistövero	1,00	1,00	1,00																																													
Pirkanmaa vakituisten asuntojen kiinteistövero, ka.	0,49	0,49	0,53																																													
Pälkäne vakituisten asuntojen kiinteistövero	0,45	0,45	0,45																																													
Pirkanmaa muu kuin vakituinen asuinrakennus, ka.	1,06	1,08	1,09																																													
Pälkäne muu kuin vakituinen asuinrakennus	1,05	1,05	1,05																																													

3. Henkilöstöpolitiikka				
Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	Mittari	Toteutuminen
1. Hallittu henkilöstöpolitiikka palveluiden ja laadun turvaamiseksi				
1.1 Henkilöstöresurssi suunnataan ja mitoitetaan oikein	2013-	Esimiehet	Työn kuormittavuus, tehtäväkuvat	Toteutuminen, Hallinto-osasto, sivistysosasto ja tekninen osasto
1.2 Esimiesten tehtävien selkeyttäminen ja johtamisosaamisen kehittäminen	2013-	Koko työyhteisö: vastuu esimiehillä	Tehtäväkuvat	
1.3 Suunnitellaan toiminta ja muutokset henkilöstön kanssa: sitoutuminen ja motivointi	2013-	Esimiehet	Henkilöstön osallistuminen	
1.4 Työyhteisötaitojen kehittäminen: koulutus	2013-	Johtoryhmä, esimiehet	Koulutuspäivät, asiakaspalaute	
1.5 Henkilöstön kustannustietoisuuden lisääminen	2013-	Osastajohtajat (toimialajohtajat), esimiehet	Taloudellinen ja tehokas toiminta	
1.6 Pehdytys	2013-	Esimiehet	Tsekkilista	
2. Hyvinvoiva henkilöstö palveluiden ja laadun turvaamiseksi				
2.1 Luottamuksen kehittäminen työyhteisössä	2013-	Koko työyhteisö	Seurataan kaikkia toimenpiteet 2.1-2.8: Työhyvinvointikysely: palaute, seuranta ja toimenpiteet	Toteutuminen, Hallinto-osasto, sivistysosasto ja tekninen osasto
2.2 Henkilöstön hyvinvointi- ja terveystietoisuus	2013-	Työsuojelu-, työterveys	Kehityskeskustelut vuosittain ja sisältö (Populuksen pohja), raportointi	
2.3 Hyvän työyhteisön pelisäännöt	2013-	Lähiesimiehet, jory	Säännölliset tiimipalaverit, osastokokoukset	
2.4 Ongelmiin puututaan heti	2013-	Lähiesimiehet	Poissaolot	
2.5 Työergonomia ja ohjaus, työtilat	2013-	Lähiesimies, työntekijä, työsuojeluhenkilöstö	Henkilöstön vaihtuvuus: loppuhaastattelu	
2.6 TYHY -toimintaan panostaminen: henkilöstö mukaan suunnitteluun, mm. kehittämispäivät	2013-	Hallintojohtaja, työsuojelupäällikkö, lähiesimies		
2.7 Työsuojelu ja työturvallisuus	2013-	Työsuojelupäällikkö, työsuojeluvaltuutetut		
2.8 Aloitekilpailu hyvinvoivan henkilöstön lisäämistä tekijöistä	2013-	Yt-toimikunta		

4. Elinkeinpolitiikka				
Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	Mittari	Toteutuminen
1. Maaseutuyrittäjyyden edistäminen				
1.1 Yritysmuotoinen neuvonta, asiakaspalvelu-koulutus	Heti	Kunnan johto	Asiakaspalaute jatkuva	
1.2 Tonttien kaavoitus rakentamiskelvolliselle, logistisesti hyvälle paikalle, kunnallistekniikka valmiiksi	Koko ajan, alkupainotteinen	henkilöstöjohtaminen Kunnan johto, kaavoitus	Yritystonttien määrä	
2. Matkailun edistäminen				
2.1 Sappeen ja sen vaikutusalueen vetovoimaisuuden ja toiminnan kehittäminen	Koko aika	Kunnan johto, elinkeinopalvelut, kehittämispalvelut	Asiakasmäärä, liikevaihto, htv, rakennuskanta	
2.2 Matkailua tuottavien yhdistyksien mm. Mikkolan navetan kulttuurin ja sen kohteiden kehittäminen	2013 –		Sopimus	
2.3 Kunnan vapaiden kiinteistöjen hyödyntäminen	Koko aika		Kiinteistöjen myynti-	

matkailuyrityksille (lunastus vuokranmaksulla tms.) 2.4 Kuntamarkkinoinnin kehittäminen: imago, vetovoimaisuus	Koko aika	Kehittämispalvelut, vastaava toimikunta	/vuokraussopimukset Asukas- ja yritysmäärän kasvu	
3. Työpaikkaomavaraisuus: Olemassa olevien yritysten tukeminen ja yritysten säilyminen				
3.1 Omien työttömien nuorten työllistäminen, asenteisiin vaikuttaminen	Koko aika, alkupainotteinen	Työpaja, elinkeinopalvelut	Työttömien määrä, työllisyysaste	
3.2 Yrityskampanja työllistämistä ja sen keinoista, ml. kunta työnantajana	2013	Elinkeinopalvelut, työpaja	Työllistävät yritykset, uudet työpaikat	
3.3 Yrityskoulutuksia sidosryhmien kautta	Koko aika	3.3.-3.5: Elinkeinopalvelut	Osallistuvat yritykset	
3.4 Toimivat yrityspalvelut: neuvonta-, sijoituspalvelut	Koko aika		Uudet yritykset, yritt. nettomäärä	
3.5 Yhteiskunnallisten yritysten kehittäminen ja tuki	Koko aika		Asiakaspalaute	

Elinvoimastrategia

Pälkäneen kunnanvaltuusto hyväksyi 8.2.2016 § 1 Pälkäneen kunnan elinvoimastrategian vuosille 2016-2020. Kunnan elinvoimaisuuden muodostavat vetovoimainen ympäristö ja asumisviihtyvyys, kilpailukykyinen yritys-kanta, työvoiman saatavuus ja riittävä osaaminen, julkisten ja kaupallisten palveluiden yhdistelmä, sosiaalinen pääoma ja yhteisöllisyys sekä vahva kuntatalous. Elinvoimastrategiaan kirjatulla toimenpiteillä pyritään lisäämään Pälkäneen kunnan elinvoimaisuutta. Toimenpiteiden toteutusta seurataan vuosittain strategiassa määritellyin tavoin.

Hyvinvointisuunnitelma

Pälkäneen kunnanvaltuusto hyväksyi kokouksessaan 6.4.2017 vuosien 2017-2020 hyvinvointisuunnitelman. Sote- ja maakuntauudistuksen jälkeenkin kuntien vastuulle jää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä. Laajan valtuustokautta koskevan hyvinvointikertomuksen lisäksi jatkossa valtuustolle raportoidaan vuosittain kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin kehityksestä sekä toteutetuista toimenpiteistä. Raportti sisältää myös vuosittaisen hyvinvointisuunnitelman, jossa asetetaan vuosittaiset tavoitteet, konkretisoidaan toimenpiteet ja määritetään vastuutahot. Hyvinvointisuunnitelman laadinta kulkee rinnakkain talousarvion valmistelun kanssa, jotta toimenpiteiden toteutukselle pystytään varaamaan riittävät resurssit ja hyvinvointisuunnitelman tavoitteet saadaan osaksi kunkin osaston toiminnallisia tavoitteita. Pälkäneen kunnan talousarvioprosessia tullaan kehittämään vuoden 2018 aikana seuraavien vuosien talousarviota ja –suunnitelmaa valmisteltaessa. Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden ja toimialojen toiminnallisten tavoitteiden yhdistämistä tullaan kehittämään tässä yhteydessä.

Pälkäneen kuntakonserni

Kuntalain 1 luvun 6 §:n mukaan yhteisö, jossa kunnalla on kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta, on kunnan tytäryhteisö. Kunta tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin.

Pälkäneen kuntakonserniin kuuluu kolme tytäryhtiötä; Pälkäneen Asuntotuotanto Oy, Pälkäneen Aluelämpö Oy ja Pälkäneen Valokuitu Oy. Kunta omistaa 100 prosenttia yhtiöiden

osakepääomasta. Kunta kuuluu viiteen kuntayhtymään. Kunnalla on omistusta myös 12 osakkuusyhteisössä, joissa omistus on vähintään 20 prosenttia, mutta alle 50 prosenttia.

Pälkäneen kunta		
Tytäryhtiöt	Kuntayhtymät	Osakkuusyhtiöt
Pälkäneen Asuntotuotanto Oy Pälkäneen Aluelämpö Oy Pälkäneen Valokuitu Oy	Pirkanmaan sairaanhoitopiiri Hämeen päihdehuollon ky Valkeakosken seudun koulutuskuntayhtymä Pirkanmaan liitto Koulutuskeskus Tavastia	Luopioisten vesihuolto Oy Kiinteistö Oy Pienteollisuustalo Kiinteistö Oy Pälkäneen liikekeskus Tredu-Kiinteistöt Oy As Oy Rantakukka As Oy Luopioisten Retkitie As Oy Aitoonrivi As Oy Luopioisten Retkipirtti As Oy Kyläkantola As Oy Tiilivakki As Oy Luopioisten Kokinrivi As Oy Luopioisten Kyynärötarha

Kuntakonsernin tavoitteet

Pälkäneen Asuntotuotanto Oy

Yhtiön toimialana on tuottaa ja ylläpitää vuokra-asuntoja sekä tässä tarkoituksessa omistaa ja hallita kiinteistöjä Pälkäneen kunnassa.

Pälkäneen Aluelämpö Oy

Yhtiön toimialana on lämmön kehittäminen ja hankkiminen sekä jakelu liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti kohtuullista hintatasoa noudattaen. Yhtiö voi toimintaansa varten omistaa ja hallita kiinteistöjä.

Pälkäneen Valokuitu Oy

Yhtiön tavoitteena on pyrkiä toiminnassaan taloudelliseen tasapainoon. Yhtiön tarkoituksena on valokuituyhteyksien rakentaminen ja ylläpitäminen Pälkäneen kunnan alueella. Yhtiön toiminnan tarkoituksena ei ole voiton tuottaminen osakkeenomistajille.

Konserniyhtiöiden tavoiteasettelu vuodelle 2018:

Pälkäneen Asuntotuotanto Oy

Kehittämisvisio:

- Vuokra-asuntotarpeen kartoittaminen ja tyydyttäminen sekä asuntotarpeen jatkuva tarkastelu suhteessa kunnan alueiden kehitykseen.
- Omistuksessa olevan kiinteistönkannan kustannustehokas elinkaaren hallinta.
- Energiatehokkuuden lisääminen ja energiatietoisuuden lisääminen asiakkaille.
- Sähköisen asioinnin kehittäminen.

Omistajan asettamat tavoitteet:

- Yhtiön tulorahoitus riittää kattamaan rahoituskulut ja vuosittaiset vuokra-asuntojen peruskorjaukset.
- Pidettävästä asuinkannasta ja asuinympäristö huolehtiminen
- Uudistuotannon tarpeen selvittäminen
- Riskienhallinnan kehittäminen

Yhtiön toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi:

- Yhtiön liiketoiminta- ja kiinteistöstrategian päivittäminen.
- Asuntotarpeen kartoitus
- Jatkuvuussuunnitelman ajantasaistamisen sekä tarkistaminen ja kiinteistöjen salkuttaminen.
- Talousarvion suunnittelu kattamaan asetetut tavoitteet ja toteutumisen seuranta.
- Riskeihin liittyvien toiminta-alueiden kartoitus ja tarkastelu

Tytäryhtiö: Pälkäneen Aluelämpö Oy	Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari	2016	2018	2018
Kaukolämmön myynti MWh/vuosi	7314	7 587	
Kaukolämpöt. hyötysuhde (myyty/tuotettu MWh)	89 %	84	
Kaukolämmön kokonaishinta €/MWh	119	117	
Yhtiö kattaa liiketoimintatuloilla käyttömenot sekä ylläpitoinvestoinnit ilman konserniemion avustuksia			
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu			
Osinkotuottotavoite			
Yhtiön tunnusluvut	TP 2016	TA 2018	TP 2017
Liikevaihto ja liiketoiminnan muut tuotot	708 768	697 795	
Materiaalit ja palvelut	-224 682	-308 270	
Henkilöstökulut	-27 345	-32 000	
Poistot ja arvonalentumiset	-80 314	-82 125	
Liiketoiminnan muut kulut	-123 110	-117 100	
Liikevoitto (-tappio)	253 317	158 300	
Rahoitustuotot ja -kulut	-47 184	-34 000	
Tilinpäätössiirrot	0	0	
Tuloverot	-41 834	-26 100	
Tilikauden voitto/tappio	164 299	98 200	
Lainat rahoituslaitoksilta	1 527 778	1 111 111	
Lainat emolta	0	0	
Omavaraisuusaste	22,4 %		

Tytäryhtiö: Pälkäneen Valokuitu Oy	Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari	2016	2018	2018
Viestintäviraston laajakaistatuen piiriin kuuluva valokuituverkon rakentaminen alkaa Pälkäneen kunnan alueella			
Vakituisten asuntojen liittymäpenetraatio %			
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu			
Yhtiö toteuttaa voimassa olevaa liiketoimintasuunnitelmaa			
Yhtiön tunnusluvut	2016	TA 2018	TP 2018
Liikevaihto	0	116 100	
Materiaalit ja palvelut	-36 888	-60 000	
Henkilöstökulut	-93 092	-100 000	
Poistot ja arvonalentumiset	0		
Liiketoiminnan muut kulut	-83 196	-100 000	
Liikevoitto (-tappio)	-213 176	-143 900	
Rahoitustuotot ja -kulut	-1 510	-7 550	
Tilinpäätössierrot	0		
Tuloverot	0		
Tilikauden voitto (tappio)	-214 686	-151 450	
Liittymismaksut		750 000	
Viestintäviraston tuki		315 407	
Kunnan tuki		400 000	
Oma rahoitus			
Vieras pääoma	500 000	2 500 000	

Kunnan talouden tasapainottaminen vuonna 2018

Kunnanhallitus päätti kokouksessa 31.3.2016 § 76 nimetä tasapainotusryhmän. Tasapainotusryhmä asetti ensimmäisessä kokouksessa itselleen tavoitteiksi vesihuoltolaitoksen alijäämän kattamisen, tukipalveluiden ulkoistamisen selvityksen, kouluverkon tarkastelun sekä sote-uudistuksen myötä tapahtuvaan toimintakentän muutokseen varautuminen. Tasapainotusryhmän työ jatkui vuonna 2017.

Kunnanhallitus on kokouksessaan 25.10.2017 § 303 tehnyt päätöksen talouden tasapainotuksen ohjausryhmän perustamisesta. Ohjausryhmä, johon kuuluvat kunnanvaltuuston, kunnanhallituksen ja valtuustoryhmien puheenjohtajat sekä johtoryhmän jäsenet, on aloittanut työnsä marraskuussa 2017.

Talouden tasapainotustoimenpiteet 2017 - 2019			
	TA 2017	TA 2018	TS 2019
Kunnanhallitus, yleishallinto			
Kirjanpidon ulkoistaminen ja järjestelmien nykyaikaistaminen	-42 000	-42 000	-42 000
	viiden vuoden aikajänteellä -210 000		
Sivistyslautakunta			
Tuntikehys	-33 700	-46 600	-80 300
Ylitunnit	Opettajien opetusvelvollisuustunnit eivät saallittää yli 20 % opetustunneista		
Koulunkäynninohjaajien resurssien tiukentaminen			
	-69 000	-95 000	
Tekninen lautakunta			
1)Tiet, puistot ja yleiset alueet			
Puistoalueet; määritetään hoitoluokat	-5 000	-5 000	-5 000
Leikkikenttien vähentäminen 7 kpl, 3 uutta	-3 000	-4 000	-4 000
Uimarantojen hoito: yhteisÖT, talkootyöt, tempaukset	-2 000	-2 000	-2 000
2) Kiinteistöt			
Vähällä käytöllä olevien kohteiden myynti / tehostettu käyttö / vuokraus ulkopuolisille	50 000	20 000	20 000
Asuinhuoneistojen myynti	20 000	20 000	20 000
Kunnan itsensä omistamien vuokra-asuntojen tehokas vuokraus/myynti	30 000	30 000	30 000
Eri kiinteistöjen vuokraustason hintojen tarkastelu (kuntalaishinta/ulkopuolinen vuokraushinta	-4 000	-4 000	-4 000
3) "Toiveiden tynnyri"			
esim. 50 000 euron kiinteistöjen vuosikorjausbudjetista kiinni pitäminen	-15 000	-15 000	-15 000
4) Henkilöstö			
täyttämättä jättäminen/uudelleenorganisointi		-35 000	
sijaistuskäytäntöjen tarkastelu		-5 000	-5 000
Vesihuoltolaitos			
Puhtaan veden ja jäteveden hinnankorotus, tekla 17.10.2016 § 86 ja 16.10.2017 §77	130 500	130 500	130 500
Paketin kokonaisvaikutus	-404 200	-454 100	-357 800

Talousarvion sisältö

Kuntalain § 110: Talousarvio ja -suunnitelma

Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (*suunnitelmakausi*). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään sekä kunnalle että kuntakonsernille toiminnan ja talouden tavoitteet siten, että talousarvio ja -suunnitelma toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarviossa valtuusto hyväksyy talousarviovuoden sitovat toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Talousarvio ja -suunnitelma sitovat toimielimiä ja henkilöstöä ja ovat samalla näiden ohjauksen ja valvonnan välineitä. Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.

Pälkäneen kunnalla ei ole katettavaa alijäämää taseessa:

Edellisten tilikausien yli- /alijäämä 31.12.2016	10 440 766
Tilikauden yli-/alijäämä 31.12.2016	291 825
Vuoden 2017 talousarvion yli- /alijäämä	-315 986
Ylijäämä 31.12.2017	10 416 605

Kuntalain 14 §:n mukaan valtuusto vastaa kunnan toiminnasta ja taloudesta sekä käyttää kunnan päätösvaltaa. Kuntalain 115 §:n mukaan toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta kunnassa ja kuntakonsernissa.

Taloussuunnitelma toteuttaa valtuuston hyväksymää strategiaa, joka ulottuu taloussuunnitelmakautta pidemmälle ajanjaksolle. Käyttötalousosassa asetetut tehtäväkohtaiset tavoitteet valmistelevat toimielimet, ja niiden tulee olla johdettu valtuuston hyväksymistä strategioista, päämääristä ja koko kuntaa koskevista tavoitteista, ja niiden tulee tukea koko kunnan tavoitteiden saavuttamista.

Talousarviossa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa. Kunnan kokonaistaloutta kuvaava **tuloslaskelma** osoittaa, miten tulorahoitus riittää palvelutoiminnan menoihin, korko- ja muihin rahoitusmenoihin, pitkävaikutteisen omaisuuden jaksottamisesta aiheutuviin poistoihin ja arvonalennuksiin. Tuloslaskelmassa esitettävät keskeiset erät ovat varsinaisen toiminnan tuotot ja kulut, verotulot, valtionosuudet, rahoitustuotot ja -kulut, suunnitelman mukaiset poistot ja satunnaiset erät. **Käyttötalous ja toiminnan tavoitteet** esitetään **toimialoittain**.

Rahoituslaskelma osoittaa, miten talousarvio vaikuttaa kunnan maksuvalmiuteen. Rahoitusosa on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa kuvataan toiminnan ja investointien rahavirtaa. Siitä nähdään, miten vuosikate ja muu tulorahoitus riittävät investointimenojen kattamiseen. Toisessa osassa arvioidaan rahoituksen rahavirta. Talousarviota laadittaessa tärkeitä eriä ovat antolainauksen ja lainakannan muutokset sekä kassavarojen muutokset.

TALOUSARVIO JA TALOUSSUUNNITELMA

Yleinen talouskatsaus

Koko maan tilanne

Suomen Pankin mukaan Suomen talouskasvu on ollut ja tulee olemaan vuonna 2017 aikaisemmin arvioitua voimakkaampaa. Alkuvuoden kasvu ja nettoviennin kasvu tukevat koko vuoden kasvua ja loppuvuodelle ennakoitaan hyvää kasvua. Työttömyyden aleneminen on kuitenkin hidasta ja julkisyhteisöjen rahoitusasema säilyy alijäämäisenä. Inflaatio jatkuu hitaana. Monissa Euroopan maissa kasvu on käynnistynyt selvästi Suomea aikaisemmin ja Suomen BKT on jäänyt jälkeen muista maista. Suomen Pankin kesäkuun 2017 ennusteen mukaan Suomi ylittäisi kriisiä edeltäneen tason vasta vuonna 2019, kun euroalueen BKT on ylittänyt kriisiä edeltäneen tason jo vuonna 2015.

BKT:n kasvun vahvistumisen taustalla on viennin virkoaminen ja teollisuuden suhdannetilanteen paraneminen. Teollisuustuotanto on kasvanut tammi-elokuussa nopeammin kuin euroalueella keskimäärin. Kemianteollisuudessa, metalliteollisuudessa ja sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa tuotannon trendi on nouseva, mutta metsä- ja paperiteollisuudessa kehitys on ollut heikompaa. Suomen Pankin mukaan teollisuusyritysten luottamus on korkealla tasolla, mutta on viitteitä siitä, että pk-yrityksissä ilmapiiri on hieman heikompi kuin suurissa yrityksissä.

Suomen Pankin mukaan vienti on kasvanut nopeaa tahtia alkuvuonna. Kasvu on ollut laaja-alaista ja viennin kasvu Kiinaan on ollut erityisen ripeää. Vuonna 2016 nousuun kääntynyt Venäjän tavaravienti on jatkanut kasvua. Tullin tilastojen mukaan kauppapatas on kuitenkin edelleen alijäämäinen, tosin alijäämä on supistunut aiemmasta.

Rakentaminen on kasvanut vuoden 2017 alkupuolella nopeasti ja kerrostalorakentaminen on ollut erityisen vilkasta. Tilastokeskuksen mukaan kerrostalorakentaminen keskittyy voimakkaasti pääkaupunkiseudulle. Pääkaupunkiseudun kerrostalohankkeet kattavat noin 45 prosenttia koko maan kerrostalohankkeista. Sen sijaan teollisuus- ja varastorakennusten sekä julkisten palvelurakennusten rakentamisen aloitusten hidastaminen viittaa siihen, että rakennusalan kasvu loivenee. Myös tuotannolliset investoinnit ovat olleet nousussa.

Yksityinen kulutus kasvaa edelleen nopeasti matalan korkotason ja kohentuneen työllisyystilanteen takia. Korkojen uskotaan pysyvän edelleen poikkeuksellisen matalalla ja taloustilanteen parantumiseen luotetaan. Suomen Pankin mukaan vähittäiskaupan myynti on kasvanut yksityisen kulutuksen vahvistumisen myötä. Talouden voimakkaasta kasvusta huolimatta työmarkkinoiden elpyminen valtakunnan tasolla on ollut hidasta. Työttömyyden osalta eri lähteistä ja mittareista saatava kuva vaihtelee. Työ- ja elinkeinoministeriön mittaama työttömien määrä on pienentynyt nopeasti viime kuukausina, mutta osa laskusta selittyy sillä, että työvoimaviranomaisten aloittamissa haastatteluissa on havaittu, että työttömäksi luokiteltu henkilö onkin jo työllistynyt. Tämä selittää etenkin pitkäaikaistyöttömyyden laskua. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen työttömyyslukuissa ei vastaavaa laskua näy, vaan niiden mukainen työttömyys on pysynyt paikallaan jo lähes vuoden. Yksi työllisyyden kasvua hidastava tekijä on se, että yrityskyselyiden mukaan sopivan tai ammattitaitoisen työvoiman puute on este työpaikkojen täyttämiseksi. Aloittaneiden yritysten lukumäärä ei ole mukaan kääntynyt nousuun, mikä osaltaan vaikuttaa työllisyyden hitaaseen nousuun. (Suomen Pankki, lokakuu 2017.)

Kuntatalous

Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläisen mukaan kuntatalouden tilanne on parantunut tällä hallituskaudella, mikä näkyy kuntien lainakannan kehityksen taittumisena. Kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate oli vuonna 2016 positiivinen noin 3,4 miljardia euroa, mikä on eniten koko 2000-luvulla. Vuosikatteen vahvistumista selittää erityisesti peruskuntien toimintamenojen matala kasvu. Tilikauden tulos oli positiivinen yli miljardi euroa ja kunnallisveron korottamiset ovat vähentyneet. Kuntien lisävelkaantuminen kuitenkin jatkui korkeasta investointitasosta johtuen, tosin lainakannan kasvu oli edellisiä vuosia hitaampaa. Vuoden 2017 osalta arvioidaan kuntatalouden tilanteen paranevan kokonaisuutena. Parantumisen taustalla on kilpailukykysovimuksen seurauksena alentuneet henkilöstökulut ja paranevat yhteisö- ja kiinteistöverotuotot. Lisäksi kunnat ovat tehneet omia sopeutustoimenpiteitä. Kuntien lainakannan arvioidaan kääntyvän laskuun. Kuntien väliset taloudelliset erot ovat merkittäviä, vaikka kuntatalouden kuva kokonaisuutena onkin paranemassa. (Valtiovarainministeriö, syyskuu 2017; Valtionvarainministeriö, Kuntatalousohjelma vuodelle 2018.)

Hallitusohjelma sisältää useita toimenpiteitä, joiden tavoitteena on vähentää kuntien menoja. Suomen Kuntaliitto selvitti kesäkuussa 2017 hallitusohjelman keskeisimpien kuntatalouteen kohdistuvien toimenpiteiden vaikutuksia kunnissa ja kuntayhtymissä. Saatujen vastausten perusteella hallitusohjelmaan sisältyvät sopeutustoimet eivät ole vielä edenneet kuntakentässä odotetulla tavalla. Arvioiden mukaan tilikauden tulos vahvistuu vuonna 2017 ja vuoden 2017 jälkeen tilikauden tulos palautuu vuoden 2016 tasolle sote- ja maakuntauudistuksen voimaantuloon saakka. Hallituksen kuntataloutta vahvistavien toimien sekä kilpailukykysovimuksen lopullinen vaikutus riippuu mm. siitä, miten kunnat ja kuntayhtymät käyttävät mahdollisuuttaan säästöihin.

Tampereen seutu

Vuosi 2016 oli toinen peräkkäinen kasvun vuosi Tampereen seudulla. Kaikkien toimialojen liikevaihto kohosi 3,1 prosenttia. Vuodenvaihteessa alkoi ripeä kasvu erityisesti teollisuudessa: vuoden 2017 ensimmäisellä puolivuotiskaudella teknologiateollisuuden liikevaihto kasvoi 8,8 prosenttia ja vienti 11,3 prosenttia. (Business Tampere, lokakuu 2017) Syyskuussa julkaistun pk-yritysbarometrin mukaan suhdannenäkymät Pirkanmaalla ovat edelleen positiiviset, mutta samalla tasolla kuin viime keväänä. Vastaavasti koko maassa suhdannenäkymät ovat edelleen kasvaneet. Yritysten liikevaihdon ja kannattavuuden voimakkain odotusten kehitys on taittunut ja Pirkanmaalla suunta on kääntynyt laskuun.

Pirkanmaan TE-toimistossa oli syyskuun 2017 tilannekatsauspäivänä 27 459 työtöntä työnhakijaa. Edellisen kerran Pirkanmaalla oli työttömiä vastaava määrä tai vähemmän miltei viisi vuotta sitten marraskuussa 2012. Pirkanmaan työttömyys väheni edelleen Uudenmaan jälkeen maan toiseksi eniten ja suhteellisesti maan eniten. Pirkanmaan työttömien osuus työvoimasta oli 11,2 prosenttia, joka oli 3,6 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2016. Pirkanmaan avoimien työpaikkojen määrä kasvoi vuositasolla eniten rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden ammattiryhmässä. Isoin vähenemä oli asiantuntijoiden työpaikoissa. TE-toimistossa oli syyskuun 2017 aikana uusia työpaikkoja avoimena enemmän kuin kolmen aiemman vuoden vastaavana kuukautena. Uusia avoimia paikkoja on tullut tammi-syyskuussa vuonna 2017 hakuun yhteensä 45 701 kappaletta, joka on 6 807 paikkaa enemmän (18 prosenttia) kuin viime vuonna samana ajanjaksona. Työttömien määrä väheni vuositasolla kaikissa ammattiryhmissä. Selvästi eniten alenemaa oli rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöissä. Työttömyys väheni vuoden aikana kaikissa kunnissa. Suhteellisesti eniten (yli 30 prosenttia) työttömyys aleni Pälkäneellä, Lempäälässä, Virroilla ja Parkanossa.

Pirkanmaan rakennetyöttömyyden (=pitkäaikaistyöttömät, rinnasteiset pitkäaikaistyöttömät, palveluilta työttömiksi jääneet ja palveluilta palveluille siirtyneet) alenema jatkuu ja rakennetyöttömyys väheni kaikissa kunnissa. Pitkäaikaistyöttömien määrä väheni kaikissa kunnissa. Nuorten työttömyyden suhteellinen alenema oli vahvista suurissa kunnissa Lempäälässä, keskisuurissa Pirkkalassa ja pienissä kunnissa Pälkäneellä, jonka alle 25-vuotiaiden työttömien määrä oli niin pieni, että luku oli salattava. (Pirkanmaan työ- ja elinkeinotoimiston tiedote 24.10.2017.)

Pälkäne en kunta	Syyskuu 2016	Syyskuu 2017
Työttömyysaste %	12,6	8,1
Työttömät, hlöä	376	238
-alle 25-vuotiaat	28	28
-yli vuoden työttömänä	164	93
Pirkanmaan työttömyysaste %	14,8	11,2
Koko maan työttömyysaste %	12,5	10,5

Käyttötalous- ja tulossuunnitelmaosa

Talousarvion laadintasäädösten mukaan talousarvio sisältää sekä ulkoiset että sisäiset menot ja tulot. Vuoden 2018 toimialojen määrärahat yhteensä ovat valtuustoon nähden sitovia, taloussuunnitelmavuosien 2019 ja 2020 osalta määrärahat ovat toiminnan kehittämistä ohjaavia.

Suunnitelmavuosien talouskehityksen arvioinnissa on huomioitu tasapainottamisohjelman 2017-2019 tasonlaskut. Lokakuussa 2017 perustetun talouden tasapainotuksen ohjausryhmän työn vaikutuksia ei ole huomioitu suunnitelmavuosien luvuissa.

Kuntaliitto on antanut seuraavan suosituksen vuoden 2020 taloussuunnitelman laatimisesta: Kuntien ja kuntayhtymien on laadittava ja hyväksyttävä vuoden 2017 loppuun mennessä seuraavaksi vuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Tässä tapauksessa taloussuunnitelma ulottuu ainakin vuoteen 2020 saakka.

Sote- ja maakuntauudistusta on suunniteltu toteutettavaksi vuodesta 2020 lähtien. Muutokseen liittyviä lakeja ei kuitenkaan ole vielä hyväksytty eikä niitä ehdittäne hyväksyä vuoden 2017 aikana. Lakia valmistelevien tietojen perusteella ei voida tehdä päätöksiä, vaan on tukeuduttava olemassa olevaan lainsäädäntöön. Siksi Kuntaliitto suosittelee nykyisten ohjeiden perusteella, että kunnat ja kuntayhtymät laativat vuoden 2020 taloussuunnitelmansa siten, että sen luvuissa ei huomioida mahdollista tulevaa uudistusta. Kuntia koskeva uusi lainsäädäntö tai lainsäädäntömuutokset eli arvio tulevaisuudesta ovat kuitenkin tärkeitä taloussuunnitelman sanallisissa yleisperusteluissa esiintuvia seikkoja. Yleisiä perusteita tarkastellaan kansantalouden, kuntatalouden sekä alueellisen ja oman kunnan kehityksen näkökulmista. Suositeltavaa on lisäksi laatia vaihtoehtolaskelmia ainakin kunnan omaan käyttöön johtamisen apuvälineeksi.

Käyttötalousosa sisältää ulkoiset ja sisäiset erät. Kunnan sisäisen laskutuksen erät muodostuvat posti-, kopiointi- ja toimistotarvikekuluista, ICT-palveluista, asiakas- ja toimistopalveluista, ruokahuolto-, siivous- ja pesulapalveluista sekä kiinteistöjen pääoma- ja tilavuokrasta. Sisäinen laskutus perustuu palvelun tai kiinteistön käyttöön.

	TP 2016	TA 2017	Muutettu TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
Tilini nimi						
Käyttötalousosa						
TOIMINTATUOTOT	9 312 396	9 469 894	9 469 894	8 734 427	8 406 322	8 432 607
Myyntituotot	2 345 987	2 415 805	2 415 805	2 676 948	2 381 602	2 370 365
Maksutuotot	603 900	653 200	653 200	492 150	498 530	499 952
Tuet ja avustukset	736 885	579 000	579 000	431 713	363 767	363 948
Muut toimintatuotot	1 408 689	1 494 037	1 494 037	1 577 334	1 570 579	1 570 579
Sisäiset tuotot	4 216 936	4 327 852	4 327 852	3 556 282	3 591 845	3 627 763
TOIMINTAKULUT	47 176 392	46 808 241	46 878 241	46 906 608	46 566 159	46 639 243
Henkilöstökulut	11 486 587	11 182 218	11 233 218	11 528 708	11 446 666	11 413 510
Palkat ja palkkiot	8 543 434	8 473 795	8 514 595	8 872 527	8 777 381	8 822 198
Henkilösivukulut	2 943 153	2 708 423	2 718 623	2 656 181	2 669 285	2 591 312
Eläkekulut	2 445 002	2 292 180	2 300 180	2 294 408	2 312 224	2 232 404
Muut henkilösivukulut	498 152	416 243	418 443	361 773	357 061	358 908
Palvelujen ostot	27 972 724	27 884 718	27 903 718	28 502 149	28 386 840	28 468 816
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	2 179 775	2 286 464	2 286 464	2 176 430	2 058 410	2 061 001
Avustukset	922 993	711 239	711 239	707 500	707 500	692 500
Muut toimintakulut	397 377	415 750	415 750	435 539	374 898	375 653
Sisäiset kulut	4 216 935	4 327 852	4 327 852	3 556 282	3 591 845	3 627 763
TOIMINTAKATE	-37 863 996	-37 338 347	-37 408 347	-38 172 182	-38 159 836	-38 206 636
VEROTULOT	22 994 018	22 439 000	22 439 000	22 583 000	23 146 000	23 598 000
VALTIONOSUUDET	17 065 725	16 462 893	16 462 893	16 347 160	16 226 191	16 226 191
RAHOITUSTULOT JA -MENOT	50 039	-2 450	-2 450	-64 450	-184 500	-193 500
Korkotuotot	7 686	25 000	25 000	7 800	6 300	6 300
Muut rahoitustuotot	105 031	83 000	83 000	103 550	103 711	103 873
Korkokulut	43 386	100 000	100 000	148 300	267 300	276 300
Muut rahoituskulut	19 292	10 450	10 450	27 500	27 211	27 373
VUOSIKATE	2 245 787	1 561 096	1 491 096	693 528	1 027 855	1 424 055
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	2 340 872	2 351 903	2 351 903	2 428 248	2 873 280	2 960 380
Suunnitelman mukaiset poistot	2 340 872	2 351 903	2 351 903	2 428 248	2 873 280	2 960 380
TILIKAUDEN TULOS	-95 085	-790 807	-860 807	-1 734 720	-1 845 426	-1 536 325
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	386 910	474 821	474 821	465 684	465 684	465 684
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	291 825	-315 986	-385 986	-1 269 036	-1 379 742	-1 070 641

Muutettu ta 2017-sarake sisältää talousarviomuutokset, jotka on hyväksytty marraskuuhun 2017 mennessä.

Talousarvio 2018

TOIMINTATUOTOT

Toimintatuottojen odotetaan laskevan vuoden 2017 talousarvioon nähden. Vuonna 2017 toimintatuotot eivät myöskään ole toteutuneet talousarviossa ennakoitulla tasolla.

Myyntituottoja kasvattaa vesilaitoksen hintojen tarkistus, jolla reagoidaan vesilaitoksen alijäämään. Maksutuotoissa varhaiskasvatuksen valtakunnalliset maksuperusteiden muutokset ja Pälkäneen kunnan siirtyminen hoitoaikaperusteisiin maksuihin vähentävät maksutuottoja. Tukien ja avustusten määrä vähenee, kun käynnissä olleita hankkeita päättyy. Vuoteen 2016 nähden tukien ja avustusten määrä on pienempi toimeentulotuen käsittelyn siirryttyä Kelalle vuoden 2017 alusta.

Sisäisten tuottojen määrä vähenee, koska hallintopalveluiden sisäinen laskutus korvataan ns. vyörytyksillä. Toimintatavan muuttaminen perustuu siihen, että määräraha osoitetaan vain niiden tehtävän suorittamisesta aiheutuvien menojen kattamiseen, joihin toimielin voi vaikuttaa. Pälkäneen kunnan toimialat eivät voi vaikuttaa hallintopalvelumenoihin ja näin ollen ns.vyörytyserät eivät sisälly määrärahalla katettaviin menoihin.

TOIMINTAKULUT

Toimintamenojen odotetaan kasvavan vuoden 2017 talousarvion kuluihin nähden. Toimintamenoja kasvattavat palkkojen ja palvelujen oston kasvu.

Henkilöstömenot

Kiky-sopimuksen mukainen lomanmääräysvuosien 2016-2017, 2017-2018 ja 2018-2019 lomarahojen leikkausta koskeva sopimus on edelleen voimassa ja se on otettu huomioon henkilöstökuluissa. Henkilöstökuluihin on ennakoitu talousarvio- ja suunnitelmavuosille sopimuskorotukset.

Kuntatyönantajan sosiaalivakuutusmaksujen lasku on huomioitu henkilösivukuluissa.

Palveluiden ostot

Palveluiden ostot kasvavat talousarviovuonna. Palveluiden lisäys muodostuu pääasiassa sosiaali- ja terveystalouden palveluiden kulujen kasvusta.

Aineet, tarvikkeet ja tavarat

Aineissa, tarvikkeissa ja tavaroissa ei tapahdu olennaista muutosta vuoden 2016 toteumaan nähden.

Sivistyskeskuksen yksittäiset kalustohankinnat, jotka on katsottu aiemmin investoinneiksi, käsitellään jatkossa käyttötalouden kuluina.

Avustukset

Avustuksissa ei tapahdu merkittävää muutosta vuoteen 2017 nähden.

Muut toimintakulut

Muissa toimintakuluissa ei ole kokonaistasolla olennaista muutosta edeltävään vuoteen nähden.

Sisäiset kulut

Sisäisiin kuluihin vaikuttavat samat tekijät kuin sisäisten tuottojen määrään. Kunnan sisäisten erien laskentaa tullaan kehittämään talousarvio- ja suunnitelmavuosina.

TOIMINTAKATE

Toimintakate laskee noin 800 000 euroa vuoden 2017 muutettuun talousarvioon nähden.

VEROTULOT

Talousarviovuoden verotuotot on huomioitu kunnanvaltuuston 9.11.2017 hyväksymien veroprosenttien mukaan. Suunnitelmavuosille ei ole ennakoitu muutoksia veroihin.

Kunnallisvero

Tilinpäätöksessä ja talousarviossa kunnallisverotuloina käsitellään maksuperusteisesti kunnalle kunakin vuonna tilitetyt verot. Maksuunpantu verotulo on taas kunakin verovuonna kuntalaisille maksettavaksi määrätty vero, jonka kertyminen kunnalle ajoittuu useammalle vuodelle.

Kiinteistövero ja osuus yhteisöverotuloista

Kiinteistöverotulojen odotetaan pysyvän vuoden 2017 tasolla, mutta yhteisöverotulo-osuuden odotetaan kasvavan noin 10 prosenttia vuoden 2017 talousarvioon verrattuna.

VALTIONOSUUEDET

Peruspalvelujen valtionosuus

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus kattaa sosiaali- ja terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, kirjastojen, yleisen kulttuuritoimen ja taiteen perusopetuksen tehtäväalueet. Valtionosuus maksetaan kootusti yhtenä kokonaisuutena. Kunnan laskennallisesta valtionosuuden perusteesta vähennetään yksi mallille yhteinen kunnan omarahoitusosuus, joka laskutetaan valtakunnallisen kustannustenjakoa kuvaavan valtionosuusprosentin perusteella. Vuonna 2018 kuntien omarahoitusosuus on ennakkotietojen mukaan 3795 euroa/asukas. Tämä on 168 euroa enemmän kuin vuonna 2017.

Muut opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet

Ylläpitäjäjärjestelmässä ovat toisen asteen oppilaitosten (Pälkäneellä lukio), vapaa-aika- ja kulttuuritoimen sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuudet.

Kotikuntakorvaukset

Jokainen kunta saa koko alueensa perusopetusikäisestä ikäluokastaan valtionosuuden peruspalvelujen valtionosuuden kautta. Perusopetuksen kotikuntakorvausjärjestelmän perusteella kunnalle maksetaan kunnan perusopetuksessa olevista muiden kuntien oppilaista ja kunta vastaavasti maksaa muiden kuntien tai yksityisten oppilaitosten pälkäneläisille järjestämästä perusopetuksesta. Myös kunnan Anna Tapion koulua käyvät oppilaat sisältyvät kotikuntakorvausjärjestelmään. Kotikuntakorvaukset sisältyvät pääsääntöisesti valtionosuuspäätökseen ja ne otetaan automaattisesti huomioon valtionosuustilityksissä. Kotikuntakorvaukset käsitellään koulutus- ja kirjastopalveluiden tehtäväalueen tuloina ja menoina.

RAHOITUSTUOTOT JA –KULUT

Rahoituskulujen kasvu johtuu kunnan rahoitustarpeesta. Talousarvio- ja suunnitelmavuodet ovat alijäämäisiä ja samaan aikaan kunta tekee investointeja. Korkojen määrä sisältää varauman korkojen nousuun.

VUOSIKATE

Vuosikate on kunnan kokonaistulorahoitusta kuvaava välitulos, joka ilmoittaa tulorahoituksen riittävyyden pitkävaikutteisista tuotannontekijöistä aiheutuvien poistojen kattamiseen. Vuosikatteella tulisi keskimäärin kattaa vähintään suunnitelman mukaisten poistojen määrä, jotta uusintainvestointien omarahoitus voidaan turvata.

Talousarvion vuosikate ei riitä kattamaan poistoja.

SUUNNITELMAN MUKAISET POISTOT

Vuoden 2011 yleisohjeen mukainen poistosuunnitelma otettiin käyttöön valtuuston päätöksellä 8.2.2016 § 6. Poistosuunnitelmaa sovellettiin ensimmäisen kerran vuoden 2015 tilinpäätökseen.

Kunta tekee talousarviovuonna ja suunnitelmavuosina investointeja, mikä kasvattaa poistojen määrää.

POISTOERON MUUTOS

Poistoeroa puretaan aiemmin tehdyillä investointivaroilla katettujen investointien suunnitelman mukaisten poistojen suhteessa. Poistosuunnitelman muutos vaikuttaa poistoeron muutokseen ja kasvattaa poistoeron vähennystä, jolla on tulosta parantava vaikutus.

Rahoituslaskelma

RAHOITUSLASKELMA	TP 2016	TA 2017	ETP 2017	TA2018	TS 2019	TS 2020
Toiminnan ja investointien rahavirta						
Toiminnan rahavirta	2 215 066	1 361 096	1 703 589	1 113 763	927 855	1 324 055
Vuosikate (+/-)	2 245 787	1 561 096	1 803 589	693 528	1 027 855	1 424 055
Tulorahoituksen korjaukset (+/-)	-30 721	-200 000	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Investointien rahavirta	-2 481 593	-6 143 300	-4 902 500	-8 108 500	-3 225 000	-4 060 000
Investointimenot (-)	-2 599 376	-8 320 800	-5 500 000	-8 811 000	-3 425 000	-4 260 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin (+)	30 589	497 500	397 500	502 500	0	0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntitulo	87 194	100 000	200 000	200 000	200 000	200 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	-266 527	-4 782 204	-3 198 911	-6 994 737	-2 297 145	-2 735 945
Rahoituksen rahavirta						
Antolainauksen muutokset	113 122	88 230	84 000	33 399	8 833	8 833
Antolainasaamisten lisäykset (-)	0	-50 000	-10 000	-50 000	-50 000	-50 000
Antolainasaamisten vähennykset (+)	113 122	88 230	94 000	83 399	58 833	58 833
Lainakannan muutokset	-664 488	3 237 666	3 410 000	5 688 334	1 755 001	3 284 999
Pitkäaikaisten lainojen lisäys (+)	0	4 000 000	4 000 000	6 500 000	3 000 000	2 000 000
Liittymismaksuvelat, lisäys (+)	0	150 000	75 000	120 000	120 000	120 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys (-)	-664 488	-912 334	-665 000	-931 666	-1 364 999	1 164 999
Lyhytaikaisten lainojen muutos (+/-)	0	0	0	0	0	0
Oman pääoman muutokset	0	0	0	0	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	731 190	0	0	0	0	0
Rahoituksen rahavirta	179 824	3 325 896	3 494 000	5 721 733	1 763 834	3 293 832
Vaikutus maksuvalmiuteen	-86 703	-1 456 308	295 089	-1 273 004	-533 311	557 887
Rahavarat 31.12.	1 888 240		2 183 329	910 325	377 014	934 901
Rahavarat 1.1.	1 974 945		1 888 240	2 183 329	910 325	377 014
Rahavarojen muutos	-86 703		295 089	-1 273 004	-533 311	557 887

Kunnan investointitaso on taloussuunnitelmavuosina erittäin korkea. Talousarvio- ja suunnitelmavuosina nostetaan lisää lainaa käyttötalouden kulujen ja investointien maksamiseen.

KÄYTTÖTALOUS TEHTÄVÄALUEITTAIN JA TOIMINNAN TAVOITTEET

Käyttötalous ja toiminnan tavoitteet esitetään **toimialoittain**. Valtuustoon nähden sitova taso on **tuottojen ja kulujen erotus eli netto**. Tuottojen ja kulujen erotuksesta käytetty nimitys on **toimintakate**. Tiliryhmittäin esitetyt arviot ovat viitteellisiä. Käyttötalousoosassa valtuusto asettaa toimialakohtaiset tavoitteet hallintokuntien valmistelun pohjalta sekä osoittaa tavoitteiden toteuttamiseksi nettomääräiset määrärahat tehtävien hoitamiseen.

Toimialalla erikseen **sitovaksi merkittyä määrärahaa** ei voi käyttää muuhun kuin valtuuston hyväksymään tarkoitukseen.

TOIMIELIN:	Tarkastuslautakunta
TOIMIALA:	19200 Tarkastustoimi
TILIVELVOLLINEN:	-

Tarkastuslautakunta valmistelee valtuuston päättämät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioi, ovat valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet.

Tavoitteet

Tavoite 1	Seurata, että kunnanhallituksen asettama talouden tasapainotuksen ohjausryhmä tekee tarvittavat toimenpide-esitykset valtuustolle	
	Mittari	Tavoitetaso
Toteutuminen		

Tili	Tilin nimi	TP 2016	TA 2017	TA Muutokset 2017	Muutettu TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
19200	Tarkastustoimi							
	Tuloarviot ja määrärahat							
300	Myyntituotot							
321	Maksutuotot							
330	Tuet ja avustukset							
340	Muut toimintatuotot							
30	Toimintatuotot							
	<i>josta sisäiset</i>							
37	Valmistus omaan käyttöön							
400	Henkilöstökulut	3 869	4 143	4 143	4 099	4 099	4 099	4 099
430	Palvelujen ostot	11 762	10 938	10 938	11 954	11 955	11 956	11 956
450	Aineet, tarvikkeet ja tavarat	61	100	100	50	50	50	50
470	Avustukset							
480	Muut toimintakulut							
40	Toimintakulut	15 692	15 181	15 181	16 103	16 104	16 105	16 105
	<i>josta sisäiset</i>	125	78	78	94	95	96	96
5	Toimintakate	-15 692	-15 181	-15 181	-16 103	-16 104	-16 105	-16 105
	<i>josta sisäiset</i>	-125	-78	-78	-94	-95	-96	-96
	Tehtävän kokonaiskustannukset	-15 692	-15 181	0	-15 181	-16 104	-16 105	-16 105

TOIMIELIN:	Kunnanhallitus
TOIMIALA:	19210 Hallintopalvelut
TILIVELVOLLINEN:	Hallintojohtaja

Hallintopalveluiden toimialue sisältää vaalien, luottamushenkilöjohdon, kunnanjohtajan, henkilöstöhallinnon, lakipalveluiden, viestinnän, kehittämispalveluiden ja hyvinvointikoordinoinnin, tietohallinnon, nuorisopalveluiden ja työllisyyspalveluiden määrärahat.

Hallintopalveluiden tehtävänä on tuottaa kunnanjohtajan sekä toimialojen tueksi kuntakonsernin hallinto-, henkilöstö-, hyvinvointi-, nuoriso-, työllisyys-, hankinta-, laki- sekä tietojohtamisen palvelut. Edelleen keskeinen tehtävä on luottamushenkilöiden ja toimielinten päätöksenteon valmistelu ja täytäntöönpanon koordinointi.

Tavoitteet

Tavoite 1	Uuden kuntastrategian laadinta siten, että strategia saadaan jalkautettua kunnan operatiiviseen toimintaan strategiassa määritettyjen painopistevalintojen, menestystekijöiden ja niistä johdettujen toimenpiteiden kautta. Toimenpiteiden seuranta, arviointi ja mittaristot kytketään aikaisempaa vahvemmin ja selkeämmin talousarviokirjaan.	
	Mittari	Tavoitetaso
	Luodaan uusi kuntastrategia Määritetään strategiset painopistevalinnat ja kunnan menestystekijät Menestystekijöistä on määritetty selkeät toimenpiteet Jokaiselle toimenpiteelle määritetään mittarit ja tavoitteiden toteutumista seurataan talousarviossa	Uusi kuntastrategia on laadittu Strategiset painopistevalinnat ja menestystekijät on määritetty Menestystekijöistä on määritetty selkeät toimenpiteet Jokaiselle tavoitteelle on määritetty mittarit ja tavoitteiden toteutumista seurataan talousarviossa
Toteutuminen		

Tavoite 2	Tietohallintasuunnitelman laadinta	
	Mittari	Tavoitetaso
	Laaditaan tietohallintasuunnitelma, jossa kuvataan tietohallinnon nykytila, kartoitetaan resurssit, käytetyt tietojärjestelmät ja laitteistot, määritetään tavoitetila ja luodaan projektisuunnitelma jossa määritetään aikataulut ja kustannukset joilla tavoitetila saavutetaan.	Tietohallintasuunnitelma on laadittu ja sitä toteutetaan ohjelmassa määritetyn suunnitelman mukaisesti.
Toteutuminen		

Tavoite 3	Työhyvinvointiohjelman luonti ja työhyvinvoinnin arvioinnin sekä henkilöstötuottavuuden mittaamisen ja arvioinnin mahdollistaminen.
------------------	---

	<p>Mittari</p> <p>Luodaan työhyvinvointiohjelma, jossa ennakoidaan työkykyä uhkaavat riskit, asetetaan toiminnalle selkeät tavoitteet ja mittarit, tuetaan työn sujuvuutta ja hyvää esimiestyötä, varmistetaan sujuva työterveysyhteistyö, tuetaan henkilöstön palautumista sekä seurataan toiminnan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta. Henkilöstön käsikirja valmistuu.</p>	<p>Tavoitetaso</p> <p>Työhyvinvointiohjelma on luotu. Henkilöstön käsikirja on valmistunut</p>
Toteutuminen		

Tavoite 4	Tiedonohjaussuunnitelman ja tietosuojan hallintamallin laatiminen	
	<p>Mittari</p> <p>Luodaan toimialat kattava tiedonohjaussuunnitelma jossa määritetään kunnan prosesseihin mm. tehtävänkuvaukset, niiden käsittelyvaiheet, järjestelmät, julkisuusluokat ja säilytystavat. Luodaan tietosuojan hallintamalli, jolla varaudutaan EU:n tietosuoja-asetuksen soveltamiseen 25.5.2018 alkaen.</p>	<p>Tavoitetaso</p> <p>Tiedonohjaussuunnitelma on saatu pääosin valmiiksi. Tietosuojan hallintamalli on käyttövalmis ennen 25.5.2018.</p>
Toteutuminen		

Tavoite 5	Projektihallinnan kehittäminen	
	<p>Mittari</p> <p>Luodaan valmiudet selkeään projektienhallintaan kunnassa</p>	<p>Tavoitetaso</p> <p>Projektihallinnan malli on luotu ja käyttöön otettu</p>
Toteutuminen		

	TP 2016	TA 2017	TA Muutokset 2017	Muutettu TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
Tilin nimi							
Hallintopalvelut							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntituotot	1 052 157	1 025 097		1 025 097	252 769	265 863	245 978
Maksutuotot		1 800		1 800			
Tuet ja avustukset	421 242	444 000		444 000	357 790	317 557	317 738
Muut toimintatuotot	86 093	105 000		105 000	205 000	205 000	205 000
Toimintatuotot	1 559 492	1 575 897		1 575 897	815 559	788 420	768 716
<i>josta sisäiset</i>	<i>1 005 327</i>	<i>994 097</i>		<i>994 097</i>	<i>209 399</i>	<i>211 493</i>	<i>213 608</i>
Toimintakulut							
Henkilöstökulut	1 169 145	1 216 279	27 000	1 243 279	1 224 321	1 219 176	1 209 257
Palvelujen ostot	790 569	843 433		843 433	760 940	742 624	739 610
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	65 800	54 874		54 874	51 750	46 700	46 200
Avustukset	215 821	226 239		226 239	222 500	222 500	222 500
Muut toimintakulut	161 005	139 141		139 141	213 138	214 184	215 207
Toimintakulut	2 402 340	2 479 966	27 000	2 506 966	2 472 649	2 445 183	2 432 775
<i>josta sisäiset</i>	<i>54 054</i>	<i>115 589</i>		<i>115 589</i>	<i>129 715</i>	<i>131 012</i>	<i>132 322</i>
Toimintakate	-842 848	-904 069	-27 000	-931 069	-1 657 090	-1 656 763	-1 664 058
<i>josta sisäiset</i>	<i>951 273</i>	<i>878 508</i>		<i>878 508</i>	<i>79 684</i>	<i>80 481</i>	<i>81 286</i>
Laskennalliset kustannukset							
Poistot ja arvonalentumiset	9 224	9 933		9 933	9 933	9 933	10 033
Toimialan kokonaiskustannukset	-852 072	-914 002	-27 000	-941 002	-1 667 023	-1 666 696	-1 674 091

TOIMIELIN: Kunnanhallitus
TOIMIALA: 19220 Talous- ja tukipalvelut
TILIVELVOLLINEN: Talousjohtaja

Talous- ja tukipalveluiden toimiala sisältää laskentapalveluiden, ruoka- ja siivouspalveluiden ja asiakaspalvelun määrärahat.

Tavoitteet

Tavoite 1	Tilausten ja asiakasviestinnän tekeminen Jamix ruokatuotanto-ohjelman kautta ja henkilökunnan kouluttaminen järjestelmän käyttöön kaikkien yksiköiden osalta.	
Mittari	Tavoitetaso	Toteutuminen
Tilaukset tehdään kaikissa yksiköissä Jamix ruokatuotanto-ohjelman kautta 31.12.2018.	Tilaukset tehdään kaikissa yksiköissä Jamix ruokatuotanto-ohjelman kautta 31.12.2018.	Henkilökunta tekee kaikki tilaukset kaikissa yksiköissä Jamixin kautta 31.12.2018.
Asiakasviestintä otettu käyttöön Jamixin kautta 31.12.2018.	Asiakasviestintä otettu käyttöön Jamixin kautta 31.12.2018.	Pätkäneen kunnan sivuilla näkyvät ruokalistat ja muut tiedotteet viestitään asiakkaille Jamixin kautta 31.12.2018.

Tavoite 2	Yksikön osalta pysyminen budjetissa vuonna 2018.	
Mittari	Tavoitetaso	Toteutuminen
Henkilöstökulujen osalta budjetin toteutuminen	Muutosten (mm. Harjutuuli) läpivienti ja henkilöstömitoituksen päivittäminen. Henkilöstökulujen osalta budjetin toteutuminen.	Henkilöstömitoitus päivitetty ja henkilöstökulujen osalta budjetti toteutunut.

Tuotetun aterian keskimääräinen hinta: koulut alle 3 e, palvelukeskukset alle 5 e.	Odotetaan raaka-ainehintojen pysyvän vuoden 2017 tasolla, jolloin aterian keskimääräinen hintataso pystytään säilyttämään vuoden 2017 tasolla.	Tuotetun aterian keskimääräinen hinta: koulut alle 3 e, palvelukeskukset alle 5 e.
--	--	--

Tavoite 3	Hyvinvointia tukevan ravitsemuksen toteutuminen 2018	
Mittari	Tavoitetaso	Toteutuminen
Salaatin ja kasvien menekin toteutuminen	Valmistus- ja hävikin määrän suhteuttaminen asiakasmäärään päivittäin kaksi kertaa vuodessa n. kuukauden ajan. Salaatin ja kasvien tavoitemenekki joka toimipisteen osalta keskimäärin 50 g/annos (puoli lautasellista).	Salaatin ja kasvien menekin seuranta Salaatin ja kasvien tavoitemenekki 50 g/annos
Lounastajien määrän seuranta	Tavoitteena 100 % (asiakaskysely).	Lounastajien määrän seuranta

Tavoite 4	Talousraportoinnista saatavan tiedon hyödyntäminen tehokkaasti läpi organisaation ja taloustietämyksen paraneminen organisaatiossa	
Mittari	Henkilöstölle pidettyjen talouskoulutusten lukumäärä Muistiolla tehtävien korjausten lukumäärän väheneminen , seuranta	Tavoitetaso Kolme koulutusta havaituista aihepiireistä, joissa organisaatiossa tarvitaan lisäkoulutusta Tehtyjen korjausten määrä virheellisten tiliöintien takia vähenee
Toteutuminen		

Tavoite 5	Kunnan sisäisen laskennan kehittäminen	
Mittari	Sisäisen laskennan kehittäminen siten, että kulut ja tuotot saadaan kohdistettua oikeisiin kohteisiin	Tavoitetaso Sisäisen laskennan kehittämistyö aloitettu vuoden 2018 aikana; sisäinen vuokralaskutus perustuu todellisiin kuluihin ja toimii ohjelmasta toiseen
Toteutuminen		

	TP 2016	TA 2017	TA Muutokset 2017	Muutettu TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
Tilin nimi							
Talous- ja tukipalvelut							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntituotot	2 128 582	2 294 192		2 294 192	2 135 270	1 665 789	1 678 231
Maksutuotot							
Tuet ja avustukset	33 148				14 210	14 210	14 210
Muut toimintatuotot	765						
Toimintatuotot	2 162 495	2 294 192		2 294 192	2 149 480	1 679 999	1 692 441
<i>josta sisäiset</i>	<i>1 327 270</i>	<i>1 312 392</i>		<i>1 312 392</i>	<i>1 231 920</i>	<i>1 244 239</i>	<i>1 256 681</i>
Toimintakulut							
Henkilöstökulut	1 416 256	1 325 126		1 325 126	1 417 416	1 293 418	1 261 555
Palvelujen ostot	468 277	643 580	19 000	662 580	511 075	453 002	453 751
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	500 273	587 290		587 290	549 310	463 330	466 430
Avustukset							
Muut toimintakulut	130 964	164 956		164 956	144 436	142 326	143 698
Toimintakulut	2 515 770	2 720 952	19 000	2 739 952	2 622 238	2 352 076	2 325 434
<i>josta sisäiset</i>	<i>246 816</i>	<i>283 042</i>		<i>283 042</i>	<i>150 608</i>	<i>152 114</i>	<i>153 635</i>
Toimintakate	-353 275	-426 760	-19 000	-445 760	-472 758	-672 077	-632 993
<i>josta sisäiset</i>	<i>1 080 454</i>	<i>1 029 350</i>		<i>1 029 350</i>	<i>1 081 312</i>	<i>1 092 125</i>	<i>1 103 047</i>
Laskennalliset kustannukset							
Poistot ja arvonalentumiset	76 937	74 654		74 654	74 654	74 654	74 654
Toimialan kokonaiskustannukset	-430 212	-501 414	-19 000	-520 414	-547 412	-746 731	-707 647

TOIMIELIN: Kunnanhallitus
TOIMIALA: 19217 Maankäyttö ja kaavoitus
TILIVELVOLLINEN: Kunnanjohtaja

Toimiala sisältää kunnan maankäytön ja kaavoituksen määrärahat.

Tavoitteet

Tavoite 1	Pälkäneveden yritysalueen asemakaava	
	Mittari Lainvoiman saaminen	Tavoitetaso Tavoitteena valmistua vuoden 2018 aikana
Toteutuminen		

Tavoite 2	Muikkutien asemakaava	
	Mittari Lainvoiman saaminen	Tavoitetaso Kaavan on tavoite valmistua alkuvuodesta 2018
Toteutuminen		

Tavoite 3	Tommolän asemakaavamuutos
------------------	---------------------------

	Mittari Lainvoiman saaminen	Tavoitetaso Kaavan on tavoite valmistua alkuvuodesta 2018
Toteutuminen		

Tavoite 4	Lastenlinnan metsän asemakaavan muutos	
	Mittari Lainvoiman saaminen	Tavoitetaso Kaavan on tavoitteena valmistua vuoden 2018 aikana
Toteutuminen		

Tavoite 5	Pappilan asemakaava	
	Mittari Lainvoiman saaminen	Tavoitetaso Kaavan on tavoitteena valmistua alkuvuodesta 2018
Toteutuminen		

	TP 2016	TA 2017	TA Muutokset 2017	Muutettu TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
Tilin nimi							
Maankäyttö ja kaavoitus							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntituotot							
Maksutuotot	1 600	1 500		1 500	2 000	2 000	2 000
Tuet ja avustukset							
Muut toimintatuotot							
Toimintatuotot	1 600	1 500		1 500	2 000	2 000	2 000
<i>josta sisäiset</i>							
Toimintakulut							
Henkilöstökulut	57 032	58 799		58 799	53 259	53 525	54 595
Palvelujen ostot	88 118	69 200		69 200	76 892	76 908	76 923
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	9 496	650		650	1 250	1 250	1 250
Avustukset							
Muut toimintakulut	4 090	4 494		4 494	3 990	4 017	4 046
Toimintakulut	158 736	133 143		133 143	135 390	135 700	136 814
<i>josta sisäiset</i>	<i>3 684</i>	<i>3 294</i>		<i>3 294</i>	<i>4 332</i>	<i>4 375</i>	<i>4 419</i>
Toimintakate	-157 136	-131 643		-131 643	-133 390	-133 700	-134 814
<i>josta sisäiset</i>	<i>-3 684</i>	<i>-3 294</i>		<i>-3 294</i>	<i>-4 332</i>	<i>-4 375</i>	<i>-4 419</i>
Tehtävän kokonaiskustannukset	-157 136	-131 643	0	-131 643	-133 390	-133 700	-134 814

TOIMIELIN: Kunnanhallitus
TOIMIALA: 19230 Sosiaali- ja terveystalvet
TILIVELVOLLINEN: Kunnanjohtaja

Pälkäneen kunta kuuluu Kangasalan yhteistoiminta-alueeseen. Sosiaali- ja terveystalvelujen toimiala sisältää sosiaalitalveluiden tilauksen määrärahan sekä perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja ensihoidon kuntaosuuden määrärahat.

Henkilöstömenot ovat aiemmin kunnan talveluksessa olleen henkilöstön eläkemenoja.

	TP 2016	TA 2017	TA Muutokset 2017	Muutettu TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
Sosiaali- ja terveystalvet							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntituotot	0						
Maksutuotot							
Tuet ja avustukset	204 500						
Muut toimintatuotot	4 373						
Toimintatuotot	208 873						
<i>josta sisäiset</i>							
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstökulut	549 115	415 614		415 614	505 307	529 155	470 383
Talvelujen ostot	22 983 953	22 627 540		22 627 540	23 414 675	23 513 453	23 613 453
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	42						
Avustukset	234 720						
Muut toimintakulut	666	28 200		28 200	28 200	0	0
Toimintakulut	23 768 497	23 071 354		23 071 354	23 948 183	24 042 608	24 083 836
<i>josta sisäiset</i>							
Toimintakate	-23 559 624	-23 071 354		-23 071 354	-23 948 183	-24 042 608	-24 083 836
<i>josta sisäiset</i>							
Tehtävän kokonaiskustannukset	-23 559 624	-23 071 354	0	-23 071 354	-23 948 183	-24 042 608	-24 083 836

	TP 2016	TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
Sosiaalitalvet	9 222 869	8 990 248	9 438 878	9 509 455	9 609 455
Perusterveydenhoito	5 311 206	5 940 640	5 518 064	5 518 064	5 518 064
Ympäristöterveydenhuolto	137 872	170 764	136 934	136 934	136 934
Erikoissairaanhoido	8 338 563	7 554 088	8 349 000	8 349 000	8 349 000
Yhteensä	14 184 512	13 665 492	14 003 998	14 003 998	14 003 998
YHTEENSÄ	23 407 381	22 655 740	23 442 876	23 513 453	23 613 453

TOIMIELIN: Elinvoimalautakunta
TOIMIALA: 19222 Elinvoimatalvet
TILIVELVOLLINEN: Elinkeinojohtaja

Toimiala sisältää elinkeinotalveluiden, kulttuuritalveluiden sekä liikunta- ja vapaa-aikatalveluiden määrärahat. Toimiala vastaa kuntakehittämisestä, yritystalveluista, markkinoinnista ja matkailusta, kulttuuritalveluista, kumppanuuksista, järjestö- ja yhdistysyhteistyöstä ja vapaa-aikatalveluista.

Tavoitteet

Tavoite 1	Uusien yritysten perustamisen aktivointia lisätään ja yrittäjyyskasvatustoimintaa kehitetään edelleen.	
Yrityspalvelut	Mittari Järjestetään yrittäjyyttä aktivoivia tilaisuuksia: luentoja, koulutuksia eri yritysmuodoista. Otetaan opiskelijat mukaan järjestämään tapahtumia ja markkinoimaan kuntaa.	Tavoitetaso Tilaisuuksia ja koulutuksia on järjestetty ainakin viisi kappaletta vuoden aikana. Opiskelijat ovat mukana vähintään neljässä tapahtumassa vuoden aikana.
Toteutuminen		

Tavoite 2	Toteutetaan tontti-, asukas- ja matkailumarkkinoinnin toimenpiteitä. Roholan omakotialue tulee myyntiin kesällä 2018 ja Pälkäneveden yritysalue alkuvuodesta 2019.	
Markkinointi	Mittari Toteutetaan omakotitonttien markkinointikampanjoita. Toteutetaan matkailumarkkinoinnin kampanjoita. Kehitetään matkailufotoimintaa. Markkinoidaan yritystontteja. Roholan alueen innovaatiokumppanuus	Tavoitetaso Toteutetaan yksi iso omakotitonttien markkinointikampanja, osallistutaan markkinointitapahtumiin. Toteutetaan kaksi matkailumarkkinoinnin kampanjaa. Muodostetaan matkailufotoiminnan malli. Osallistutaan Alihankintamessuille. Innovaatiokumppanuus toteutuu, tuo näkyvyyttä ja lisää tonttien kysyntää
Toteutuminen		

Tavoite 3	Pälkäneen museotilanteen kartoitus ja museoiden uudelleenjärjestely tarkoituksenmukaisella tavalla yhdessä Pälkäne-Seuran kanssa.	
Kulttuuripalvelut: seutumuseohanke	Mittari Pälkäneen museoiden ja esineistön kartoitus. Suunnitelma museoiden uudelleenjärjestelyistä. Rahoitus museoiden uudistamiseen.	Tavoitetaso Museot ja esineistö on kartoitettu. Suunnitelma museoiden uudelleenjärjestelyistä on tehty. Rahoitus museoiden uudistamiseen on haettu.

Toteutuminen	
---------------------	--

Tavoite 4	Kunnan taidekokoelmien kartoitus ja vieminen sähköiseen järjestelmään.	
Kulttuuripalvelut: taidekokoelmien saattaminen sähköiseen muotoon.	Mittari	Tavoitetaso
	Taidekokoelmien kartoittaminen. Aineiston vieminen sähköiseen järjestelmään.	Taidekokoelmat on kartoitettu. Aineisto on viety sähköiseen järjestelmään.
Toteutuminen		

Tavoite 5	Pälkäneen liikuntakeskuksen toiminnan järjestäminen.	
Vapaa-aikapalvelut	Mittari	Tavoitetaso
	Liikuntakeskuksen toiminta organisoidaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja myös muiden liikuntapaikkojen käyttö sopeutetaan uuden liikuntakeskuksen toimintaan nähden. Järjestetään Vapaalla Pälkäneellä-messut syksyllä 2018.	Liikuntakeskuksen toiminta ja muiden liikuntapaikkojen toiminta on järjestetty. Vapaalla Pälkäneellä-messut on järjestetty.
Toteutuminen		

	TP 2016	TA 2017	TA Muutokset 2017	Muutettu TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
Tilin nimi							
Elinvoimapaalvelut							
Tuloarvot ja määrärahat							
Myyntituotot	8 920	10 750		10 750	6 200	5 971	6 048
Maksutuotot	42 011	41 000		41 000	46 000	47 380	48 802
Tuet ja avustukset	8 000	100 000		100 000	17 713	0	0
Muut toimintatuotot	527						
Toimintatuotot	59 458	151 750		151 750	69 913	53 351	54 850
<i>josta sisäiset</i>		50		50			
Toimintakulut							
Henkilöstökulut	215 482	195 113		195 113	251 274	236 894	242 106
Palvelujen ostot	114 229	207 530		207 530	218 527	169 310	172 687
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	11 421	25 270		25 270	15 500	14 930	15 371
Avustukset	43 559	37 000		37 000	42 000	42 000	42 000
Muut toimintakulut	54 585	120 060		120 060	106 982	106 066	107 162
Toimintakulut	439 276	584 973		584 973	634 283	569 200	579 326
<i>josta sisäiset</i>	76 827	70 674		70 674	104 674	105 721	106 778
Toimintakate	-379 818	-433 223		-433 223	-564 370	-515 849	-524 476
<i>josta sisäiset</i>	-76 827	-70 624		-70 624	-104 674	-105 721	-106 778
Laskennalliset kustannukset							
Poistot ja arvonalentumiset	10 892	35 752		35 752	7 393	7 393	7 393
Tehtävän kokonaiskustannukset	-390 710	-468 975	0	-468 975	-571 763	-523 242	-531 869

TOIMIELIN:	Sivistyslautakunta
TOIMIALA:	19240 Sivistyspalvelut
TILIVELVOLLINEN:	Sivistysjohtaja

Toimiala sisältää varhaiskasvatuksen, peruskoulu- ja lukiopalveluiden ja kirjastopalveluiden määrärahat. Kansalaisopistopalvelut ostetaan Valkeakoski-opistolta.

Talousarvio 2018

TEHTÄVÄ:KESKITETYT OSASTOPALVELUT JA PERUSKOULUPALVELUT

Tavoitteet / talousarvio 2018

Tavoitteena on toteuttaa laadulliset, tasapuoliset ja lähikouluperiaatteella toimivat perusopetuksen palvelut. Lähtökohtana on, että lapsille taataan opetukselliset ja sivistykselliset perusoikeudet. Pälkäneellä halutaan kasvattaa oppilaista vastuuntuntoisia, rehellisiä, tasapainoisia ja muita ihmisiä kunnioittavia lapsia ja nuoria, jotka käyttäytyvät hyvin, ovat suvaitsevaisia ja yhteistyökykyisiä. Opetus järjestetään siten, että se tukee oppilaan kulloistakin oppimis- ja kehitysvaihetta.

Perusopetuksessa otettiin käyttöön lukuvuonna 2016 - 2017 uusi perusopetussuunnitelma, joka tuli voimaan luokkien 1-6 osalta välittömästi, syksyllä 2017 perusopetuksen 7. luokalla, syksyllä 2018 8. luokalla ja syksyllä 2019 9. luokalla. Uudessa opetussuunnitelmassa halutaan vahvistaa oppilaan aktiivisuutta ja osallisuutta. Uudistuksen myötä oppimisympäristöjä uudistetaan ja otetaan aiempaa enemmän teknologia avuksi. Perusopetuksen tuntimäärä on Pälkäneen kunnassa 1.8.2016 alkaen 226 tuntia.

Opetushenkilöstön koulutukseen panostetaan edelleen opetussuunnitelman tavoitteiden toteuttamiseksi. Vuonna 2018 kunnan peruskoulut osallistuvat Liikkuva koulu – hankkeen toteutukseen. Tavoitteena on osallistua myös valtion erityisavustuksen saamiseen uuden pedagogiikan, uusien oppimisympäristöjen ja uusien opetussuunnitelmaperusteiden mukaiseen kehittämisen- ja koulutustoimintaan (hallituksen kärkihanke).

Yksikköhintaiset menot, euroa/oppilas

Oppilasennusteen 1.9.2017 mukaan. Mukana kunnassa nyt asuvat, muuttoliikettä ei ole ennakoitu.

yksikkö	TA 2017	TA 2018	Opp.20.9.2017	Oppilaita 2018	Opp.1.8.2021
Aitoon koulu	11 423	11 047	43	45,5	49
Harhalan koulu	13 270	12 401	23	23,5	37
Kirkonkylän koulu	10 844	11 844	47	44	33
Kostian koulu	7 788	8 034	312	307	249
Rautajärven koulu	11 567	11 076	26	25,5	19
Pälkäneen yhteiskoulu	9 778	10 029	168	175	177
Oppilaita yht.			619	620,5	564

* TA 2017 ja 2018 yksikköhinnoissa on mukana myös koulukuljetuskulut.

Yksikköhinnoissa mukana olevat sisäiset erät on laskettu vuoden 2017 talousarviotietojen pohjalta.

Koulukohtaiset henkilöstö- ja toimintakulut

yksikkö	TP 2016 henkilöstö- kulut	TP 2016 toiminta- kulut	TA 2017 henkilöstö- kulut	TA 2017 toiminta- kulut	TA 2018 henkilöstö- kulut	TA 2018 toiminta- kulut
Aitoon koulu	361 988	602 743	280 074	509 305	281 342	502 640
Harhalan koulu	176 727	286 204	164 078	294 851	165 888	291 425
Kirkonkylän koulu	283 433	488 318	268 956	480 077	287 064	521 144
Kostian koulu	1 422 416	2 192 567	1 457 116	2 217 425	1 469 587	2 466 545
Rautajärven koulu	203 914	328 442	193 001	317 398	197 987	332 290
Pälkäneen yhteiskoulu	1 130 385	1 590 169	1 091 017	1 550 765	1 120 360	1 755 092

Tavoitteet

Tavoite 1	Laadukas perusopetus	
	Mittari Jatko-opintopaikan saaneiden 9.lk määrä % / peruskoulunsa päättäneet.	Tavoitetaso 100%
Toteutuminen		

Tavoite 2	Laadukas perusopetus	
	Mittari Valtakunnallisissa arvioinneissa yli valtakunnallisen keskiarvon	Tavoitetaso
Toteutuminen		

Tavoite 3	Turvallinen ympäristö	
	Mittari Läheltä piti - / Turvallisuuden poikkeamailmoitusten määrä	Tavoitetaso edellisvuotta pienempi
Toteutuminen		

Varhaiskasvatus 2018

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksut alenevat tammikuusta 2018 alkaen. Hallitus antoi 19.9. eduskunnalle esityksen varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain muuttamisesta. Pieni- ja keskituloisen

perheen maksut alenevat, ja toisesta lapsesta perittävä maksu alenee. Toisen lapsen maksu olisi esityksen mukaan enintään 50 prosenttia ensimmäisen lapsen maksusta eli enintään 145 euroa. Nykyään toisen lapsen ns. sisaralennus on 10 prosenttia. Seuraavien lasten sisaralennus olisi edelleen 80 prosenttia nuorimman lapsen maksusta eli maksu olisi enintään 58 euroa. Esityksen mukaan maksutulojen menetykset kompensoidaan kunnille.

Esityksen tavoitteena on, että pieni- ja keskituloisilta perittäviä varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja alennetaan. Alennuksilla halutaan purkaa kannustinloukkuja, lisätä työnteon kannustavuutta sekä parantaa perheiden taloudellista tilannetta. Ehdotuksen mukaan kenenkään maksut eivät nousisi. Ehdotuksen tavoitteena on myös, että entistä useamman lapsen osallistuminen varhaiskasvatukseen olisi mahdollista.

Pätkäneen varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja kyseinen esitys toteutuessaan laskisi arviolta reilut 20 %. Toisaalta, jos perheet työllistyvät tällä toimenpiteellä paremmin, lasten määrä varhaiskasvatuksen piirissä tulee kasvamaan, mikä osaltaan kompensoi tulojen pienentymää. Jotta tähän mahdolliseen lapsimäärän kasvuun voitaisiin vastata, meillä täytyy olla riittävä määrä varhaiskasvatuspaikkoja ja resursseja.

Uutena toimintamuotona varhaiskasvatuksessa aloitamme Nepsy-toiminnan. Tämä palvelu on perheille, joilla on haasteellisesti käyttäytyvä lapsi. Lapsella voi olla todettu ADHD; ADD, autismin kirjon häiriö, näiden piirteitä tai hänellä voi olla haastava temperamentti. Toinen erityisopettajamme vastaa tästä toiminnasta. Tämä toiminta osaltaan sisältyy meidän varhaisen tuen kokonaisuuteen, joka on yksi tärkeimmistä tulevan vuoden kehityskohteista. Tällä teemalla olemme mukana myös valtakunnallisessa Lape-hankkeessa.

Uusi varhaiskasvatussuunnitelmamme tuli voimaan 1.8.2017. Toiminnan kehittäminen edelleenkin sen mukaiseksi on suuri haasteemme.

Esiopetus

Ensi syksynä aloittavia esioppilaita tulee olemaan 76 (tällä hetkellä 64). Esiopetusryhmien muodostaminen tulee olemaan haasteellista samalla kun varhaiskasvatuksen paikkoja tulisi mahdollisesti lisätä resursseja lisäämättä.

Tavoitteet

Tavoite 1	Toiminnan kehittäminen uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaiseksi	
	Mittari Koulutukset, kehityskeskusteluissa nousevat asiat. Muut kasvatuskeskustelut yksiköissä.	Tavoitetaso Yhteisen kasvatuskulttuurin synnyttäminen yksiköihin.
Toteutuminen		

Tavoite 2	Varhaisen puuttumisen kehittäminen sisältäen sekä Nepsy-toiminnan ja vartu-ryhmän toiminnan	
	Mittari Toiminnan piiriin kuuluvat lapset ja työntekijät. Tehdyt havainnot.	Tavoitetaso Työvälineiden luominen työntekijöille kohdatessa haastavia lapsia ja tilanteita. Lasten ja perheiden auttaminen selviytymään haastavissa tilanteissa ennakoiden mahdollisia kasvun ja oppimisen vaikeuksia.
Toteutuminen		

Tavoite 3	Varhaiskasvatuksen palvelukyvyyn ylläpitäminen riittäväillä resursseilla ja paikkatarjonnalla	
	Mittari Varhaiskasvatuspaikka jonossa olevat lapset/paikan saaneet lapset	Tavoitetaso Kaikki paikan tarvitsijat saavat paikan viimeistään 4 kk: n sisällä hakemuksen jättämisestä.
Toteutuminen		

TEHTÄVÄ: KIRJASTOPALVELUT

Kunnalla on pääkirjasto Onkkaalassa, lähikirjasto Luopioisissa ja lainausasemat Aitoossa, Laitikkalassa, Salmentakana ja Sappeessa. Kirjastoautopalveluita ostamme Padasjoen kunnalta ja Hämeenlinnan kaupungilta. Pälkäneen kirjasto kuuluu Pirkanmaan kirjastojen PIKI-yhteisjärjestelmään.

2016	Pälkäne	Maaseutumaiset kunnat	Koko maa
kirjaston palkkaamat htv:t/1000 asukasta	0,7	0,81	0,73
kokonaislainaus/asukasluvu	15,75	14,42	16,02
toimintakulut/kokonaislainaus	3,55	4,47	3,62
toimintakulut/asukas	55,94	64,45	58,02
lainaus/aukiolotunti	33,33	24,32	56,62

Tavoitteet

Tavoite 1	Ajanmukaiset, kustannustehokkaat ja hyvin saavutettavat kirjastopalvelut	
	Mittari -palvelupaikkojen sijainti ja aukioloajat; lainaus aukiolotuntia kohden -palvelujen ajanmukaisuus ja käyttö -toimintakulut	Tavoitetaso -käyttöön nähden kattava palveluverkko ja riittävät aukioloajat -käyttö ja toimintakulut maaseutumaisien kuntien keskiarvon tuntumassa tai paremmat
Toteutuminen		

	TP 2016	TA 2017	TA Muutokset 2017	Muutettu TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
Tilin nimi							
Sivistyslautakunta							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntituotot	257 987	231 228		231 228	224 253	224 253	224 253
Maksutuotot	446 796	498 700		498 700	356 150	356 150	356 150
Tuet ja avustukset	44 220	20 000		20 000	40 000	30 000	30 000
Muut toimintatuotot	27 112	5 250		5 250	5 670	5 670	5 670
Toimintatuotot	776 115	755 178		755 178	626 073	616 073	616 073
<i>josta sisäiset</i>	0						
Toimintakulut							
Henkilöstökulut	7 155 275	7 067 811		7 067 811	7 147 317	7 213 307	7 278 467
Palvelujen ostot	3 541 829	3 673 164		3 673 164	3 029 148	3 031 921	3 040 570
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	358 463	368 990		368 990	334 550	327 830	327 880
Avustukset	301 310	320 000		320 000	315 000	315 000	300 000
Muut toimintakulut	1 620 324	1 612 460		1 612 460	1 855 304	1 865 939	1 883 497
Toimintakulut	12 977 201	13 042 425		13 042 425	12 681 319	12 753 997	12 830 414
<i>josta sisäiset</i>	3 260 135	3 335 318		3 335 318	2 939 755	2 969 152	2 998 845
Toimintakate	-12 201 086	-12 287 247		-12 287 247	-12 055 246	-12 137 924	-12 214 341
<i>josta sisäiset</i>	-3 260 135	-3 335 318		-3 335 318	-2 939 755	-2 969 152	-2 998 845
Laskennalliset kustannukset							
Poistot ja arvonalentumiset	62 351	30 301		30 301	30 301	24 555	24 555
Tehtävän kokonaiskustannukset	-12 263 437	-12 317 548	0	-12 317 548	-12 085 547	-12 162 479	-12 238 896

TOIMIELIN: Tekninen lautakunta
TOIMIALA: 192500 Tekniset palvelut
TILIVELVOLLINEN: Tekninen suunnittelujohtaja

Toimiala sisältää yhdyskuntatekniikan, kiinteistöpalvelujen ja vapaa-aikapalvelujen kiinteistöjen määrärahat.

Tavoitteet

Tavoite 1	Liikenneväylien ja yleisten alueiden hoidon laatu	
	Mittari	Tavoitetaso
Yleisten alueiden hoito	Reklamaatiot	Hyvä hoitotaso kaikkia vuodenaikoina ja reklamaatioita alle 5kpl vuodessa.
Toteutuminen		
Tavoite 2	Rakennetun omaisuuden hallinta	
	Mittari	Tavoitetaso
Omaisuuden hallinta	Kiinteistöjen hallinnan ohjelma hankittu ja ohjelmisto osittaisessa käytössä	ohjelmiston käyttö aloitettu
Toteutuminen		
Tavoite 3	Rakennetun ympäristön hallinta	

	Mittari Ympäristön tilan selvitys aloitettu	Tavoitetaso Katujen, leikkialueiden ja puistojen selvitys aloitettu
Toteutuminen		

Tavoite 4	Kiinteistöjen hoidon laadukas taso	
Toimivat kiinteistöt	Mittari Reklamaatiot	Tavoitetaso Kaikki toimii, reklamaatiot alle 10 kpl vuodessa
Toteutuminen		

	TP 2016	TA 2017	TA Muutokset 2017	Muutettu TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
Tilin nimi							
Tekniset palvelut							
Tuloarvot ja määrärahat							
Myyntituotot	344 701	199 964		199 964	165 300	165 300	165 300
Maksutuotot	16 464	18 200		18 200	3 000	3 000	3 000
Tuet ja avustukset	25 775	15 000		15 000	2 000	2 000	2 000
Muut toimintatuotot	3 068 005	3 333 151		3 333 151	3 406 951	3 420 607	3 441 222
Toimintatuotot	3 454 945	3 566 315		3 566 315	3 577 251	3 590 907	3 611 522
<i>josta sisäiset</i>	<i>1 811 595</i>	<i>1 970 828</i>		<i>1 970 828</i>	<i>2 041 087</i>	<i>2 061 497</i>	<i>2 082 113</i>
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstökulut	539 199	506 899		506 899	506 417	510 719	505 186
Palvelujen ostot	1 764 446	1 683 631		1 683 631	1 598 687	1 539 064	1 527 157
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 059 827	1 116 390		1 116 390	1 085 408	1 072 062	1 072 370
Avustukset							
Muut toimintakulut	183 769	193 534		193 534	100 038	84 159	84 281
Toimintakulut	3 547 241	3 500 454		3 500 454	3 290 550	3 206 004	3 188 994
<i>josta sisäiset</i>	<i>401 661</i>	<i>384 688</i>		<i>384 688</i>	<i>200 219</i>	<i>202 221</i>	<i>204 244</i>
Toimintakate	-92 296	65 861		65 861	286 701	384 903	422 528
<i>josta sisäiset</i>	<i>1 409 934</i>	<i>1 586 140</i>		<i>1 586 140</i>	<i>1 840 868</i>	<i>1 859 276</i>	<i>1 877 869</i>
Laskennalliset kustannukset							
Poistot ja arvonalentumiset	1 598 062	1 660 093		1 660 093	1 712 604	2 144 049	2 172 048
Poistoeron muutos	-377 604	0	0	0	-456 378	-456 378	-456 378
	0	0	0	0	0	0	0
Tehtävän kokonaiskustannukset	-1 312 754	-1 594 232	0	-1 594 232	-969 526	-1 302 768	-1 293 142

TOIMIELIN: Rakennus- ja ympäristöjaosto
TOIMIALA: 192600 Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu
TILIVELVOLLINEN: Tekninen suunnittelujohtaja

Toimiala sisältää rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun tehtävät Pälkäneen kunnassa.

Tavoitteet

Tavoite 1	Lupa-asioiden käsittelyn sujuvuus ja tasapuolisen kohtelun varmistaminen
------------------	--

Lupapalvelut (Rakennusvalvonta)	Mittari	Tavoitetaso
	Viranhaltijapäätökset Jaostopäätökset	4 vko tarvittavien asiakirjojen saapumisesta 5 vko tarvittavien asiakirjojen saapumisesta
Toteutuminen		

Tavoite 2	Valvonnan tehokkuus ja kuntalaisten neuvonta	
Valvonta (Rakennusvalvonta)	Mittari	Tavoitetaso
	Luvatonta rakentaminen	
Toteutuminen		

Tavoite 3	Tehokas valvonta	
Valvonta (Ympäristönsuojelu)	Mittari	Tavoitetaso
	Lupalaitosten tarkastus	Suunnitelmaohjelman mukaiset tarkastukset
Toteutuminen		

Tavoite 4	Lupahakemusten vastaanottaminen	
Lupapiste (rakennusvalvonta)	Mittari	Tavoitetaso
	Lupapisteeseen jätetyt hakemukset	80 % hakemuksista tulee lupapisteen kautta
Toteutuminen		

	TP 2016	TA 2017	TA Muutokset 2017	Muutettu TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
Tilin nimi							
Rakennus ja ympäristöjaosto							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntituotot	18 791	1 500		1 500	12 100	12 100	12 100
Maksutuotot	97 029	92 000		92 000	85 000	90 000	90 000
Tuet ja avustukset							
Muut toimintatuotot	869						
Toimintatuotot	116 689	93 500		93 500	97 100	102 100	102 100
<i>josta sisäiset</i>	<i>6 724</i>	<i>1 500</i>		<i>1 500</i>			
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstökulut	177 049	177 846	24 000	201 846	158 601	159 325	160 051
Palvelujen ostot	72 948	93 340		93 340	40 298	39 855	39 912
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	4 027	2 850		2 850	3 150	2 900	2 900
Avustukset	127 583	128 000		128 000	128 000	128 000	128 000
Muut toimintakulut	15 778	19 866		19 866	19 087	14 212	14 338
Toimintakulut	397 385	421 902	24 000	445 902	349 137	344 291	345 201
<i>josta sisäiset</i>	<i>61 100</i>	<i>58 456</i>		<i>58 456</i>	<i>18 115</i>	<i>18 296</i>	<i>18 479</i>
Toimintakate	-280 696	-328 402	-24 000	-352 402	-252 037	-242 191	-243 101
<i>josta sisäiset</i>	<i>-54 376</i>	<i>-56 956</i>		<i>-56 956</i>	<i>-18 115</i>	<i>-18 296</i>	<i>-18 479</i>
Tehtävän kokonaiskustannukset	-280 696	-328 402	-24 000	-352 402	-252 037	-242 191	-243 101

TOIMIELIN: Tekninen lautakunta
TOIMIALA: 192690 Vesihuoltolaitos
TILIVELVOLLINEN: Tekninen suunnittelujohtaja

Vesihuoltolaitos on taseyksikkö, jonka kustannuksia seurataan erillisenä yksikkönä.

Vesihuoltolaitoksen tehtävä on taata kuntalaisille hyvä talousveden laatu ja toimiva luvanmukainen jätevedenpuhdistus

Tavoitteet

Tavoite 1	Puhdistamon ympäristöluvan vaatimusten täyttyminen	
	Mittari	Tavoitetaso
	Tarkkailutulokset (puhdistamot)	Lupamääräysten täyttäminen
Toteutuminen		

Tavoite 2	Laadukkaan talousveden toimittaminen	
	Mittari	Tavoitetaso
	Tarkkailutulokset (Vesilaitokset)	Talousveden laatuvaatimusten täyttyminen
Toteutuminen		

Tavoite 3	Pumputun veden määrän pienentäminen
------------------	-------------------------------------

	Mittari Vuotovedet (vesi)	Tavoitetaso Laskuttamattoman veden määrän pienentäminen
Toteutuminen		

Tavoite 4	Puhdistettavan veden määrä ja laatu	
	Mittari Vuotovedet (Jätevesi)	Tavoitetaso Vuotovesien vähentäminen puhdistamoille
Toteutuminen		

Tavoite 5	Vesihuoltolaitoksen ohjelmistot	
	Mittari Kunnossapitojärjestelmä	Tavoitetaso Vesihuoltolaitoksella on käyttöön otettu kunnossapitojärjestelmä
Toteutuminen		

Vesihuoltolaitos

	TP 2016	TA 2017	TA Muutokset 2017	Muutettu TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
TOIMINTATUOTOT	972 730	1 031 562		1 031 562	1 397 051	1 573 473	1 584 905
Myyntituotot	968 150	1 029 562		1 029 562	1 396 251	1 572 673	1 584 105
Muut toimintatuotot	4 579	2 000		2 000	800	800	800
Josta sisäiset	66 020	48 985		48 985	73 876	74 614	75 361
TOIMINTAKULUT	954 251	837 891		837 891	756 755	700 995	700 344
Henkilöstökulut	204 164	214 588		214 588	260 696	227 048	227 809
Palvelujen ostot	539 738	457 793		457 793	324 708	308 354	307 399
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	200 519	163 910		163 910	165 900	160 100	159 600
Muut toimintakulut	9 830	1 600		1 600	5 451	5 493	5 536
Josta sisäiset	112 534	76 713		76 713	8 769	8 857	8 946
TOIMINTAKATE	18 479	193 671		193 671	640 295	872 478	884 560
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-48 874	-27 100		-27 100	-46 350	-46 511	-46 673
Korkotuotot	254	400		400		0	0
Muut rahoitustuotot	3 685	2 500		2 500	3 000	3 000	3 000
Korkokulut	36 471	30 000		30 000	33 300	33 300	33 300
Muut rahoituskulut	16 342	20 000		20 000	16 050	16 211	16 373
VUOSIKATE	-30 395	146 571		146 571	593 945	825 967	837 887
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	583 462	541 170		541 170	593 363	612 697	671 697
Suunnitelman mukaiset poistot	583 462	541 170		541 170	593 363	612 697	671 697
TILIKAUDEN TULOS	-613 857	-394 599		-394 599	582	213 270	166 190
Poistoeron muutos	9 306	9 137		9 137	9 306	9 306	9 306
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-604 550	-385 462		-385 462	9 888	222 576	175 496

INVESTOINTISUUNNITELMA 2017-2020

Vuoden 2017 tiedot ovat referenssinä investointimenoja arvioitaessa.					
Valtuustoon nähden sitova taso esitetty sinisellä korostuksella.					
Kunnanhallitus	TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020	Yhteensä
Maa- ja vesialueet					
Menot	1 123 800	100 000	100 000	100 000	
Tulot	100 000	200 000	200 000	200 000	
Netto	1 023 800	-100 000	-100 000	-100 000	
ATK - hankinnat					
Menot	75 000	50 000	50 000	50 000	
Tulot					
Netto	75 000	50 000	50 000	50 000	
Kunnan tukiosuus valokuituverkon rakentamisesta					
Menot	100 000	400 000	500 000		
Tulot					
Netto	100 000	400 000	500 000		1 000 000
Hankevalmistelu					
Menot	20 000				
Tulot					
Netto	20 000				
*Ruokahuollon kaluste- ja laitehankinnat (erittely jäljempänä)					
Menot	55 000	96 000	25 000	25 000	
Tulot					
Netto	55 000	96 000	25 000	25 000	
Menot yhteensä	1 373 800	646 000	675 000	175 000	
Tulot yhteensä	100 000	200 000	200 000	200 000	
Netto yhteensä	1 273 800	446 000	475 000	-25 000	
*Ruokahuollon kaluste- ja laitehankinnat	TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020	Yhteensä
Kukkiakodin laitehankinnat	15 000				
Ylä-aste lukion laitehankinnat	10 000				
Ruokahuolto-ohjelma Jamix	10 000	8 000			
Viirikukon päiväkot	10 000				
Kostian koulu linjaston muutos		25 000			
Astianpesukonehankinnat		30 000	20 000	20 000	
*Siivoushuollon kaluste- ja laitehankinnat	TS 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020	
Siivoushuollon yhteiset kone- ja laitehankinnat	10 000	5 000	5000	5 000	
Liikuntakeskus Onkkaala siivouskalusto		28 000			
Yhteensä	55 000	96 000	25 000	25 000	
Sivistyslautakunta	TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020	Yhteensä
Koneet ja kalusto					
Menot	64 000				
Tulot					
Netto	64 000				
Menot yhteensä	64 000				
Tulot yhteensä					
Netto yhteensä	64 000				
Selite:					
Vuodet 2018-2020: ei investoinneiksi katsottavia hankintoja					

Tekninen lautakunta	TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020	Yhteensä
Kiinteistöhankeet					
Yhteiskoulun väistötilan lunastaminen					
Menot		135 000			
Tulot					
Netto		135 000			
Yhteiskoulun katon kunnostus					
Menot		30 000			
Tulot					
Netto		30 000			
Onkkaalan liikuntakeskus, toteutus					
Menot	3 000 000	2 900 000			6 115 000
Tulot	397 500	502 500			900 000
Netto	2 602 500	2 397 500			5 215 000
Roholan päiväkot					
Menot				2 500 000	
Tulot					
Netto				2 500 000	
**Peruskorjaushankkeet (erittely jäljempänä)					
Menot	240 000	200 000			
Tulot					
Netto	240 000	200 000			
***Kaavateiden rakentamiskohteet (erittely jäljempänä)					
Menot	285 000	680 000	420 000	200 000	
Tulot					
Netto	285 000	680 000	420 000	200 000	
Kunnanviraston peruskorjaus					
Menot		200 000			
Tulot					
Netto		200 000			
Puistot, leikkikentät ja muut yleiset alueet					
Menot	40 000	30 000			
Tulot					
Netto	40 000	30 000			
Pälkäneen tori					
Menot	80 000				
Tulot					
Netto	80 000				
Pälkäneveden teollisuusalue					
Menot		30 000	500 000	500 000	
Tulot					
Netto		30 000	500 000	500 000	
Liikuntapaikat					
Menot	68 000	50 000	60 000	20 000	
Tulot					
Netto	68 000	50 000	60 000	20 000	
Toimintapuisto					
Menot	60 000	45 000			
Tulot	0				
Netto	60 000	45 000			105 000
Roholan kunnallistekniikka					
Menot	200 000	2 700 000			
Tulot					
Netto	200 000	2 700 000			
Menot yhteensä	3 973 000	7 000 000	980 000	3 245 000	
Tulot yhteensä	397 500	502 500	0	0	
Netto yhteensä	3 630 500	6 593 500	980 000	3 245 000	

Selite:					
2018: Liikuntapaikat, Onkkaalan urheilukentän traktori- ja kalustovarasto 50 000 euroa					
2019: Liikuntapaikat, Syrjänharjun kuntoradan päivittäminen					
2020: Liikuntapaikat, Luopioisten liikuntahallin lattian uudistaminen					
**Peruskorjaushankkeet (max. 250 000 e)					
	TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020	
Aitoon koulun sadevesiviemärointi, salaojitus ja pihatyöt	70 000				
Luopioisten päiväkotikiinteistö Lumpeennuppu	70 000				
Viirikukon päiväkodin piha	100 000	150 000			
Luopioisten kunnanviraston aita		10 000			
HermAnnin päiväkodin aita		40 000			
Yhteensä	240 000	200 000	0	0	
Selite:					
2018: Viirikukon päiväkodin pihan korjaaminen siirtyy vuodelle 2018					
***Kaavateiden rakentamiskohteet (max. 250 000 e)					
	TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020	
Eri kohteet, päällystäminen	70 000	50 000	70 000		
Tievalaistuksen rakentaminen	200 000	200 000	200 000	200 000	
Tommolan alue		200 000			
Muikkutie		15 000	50 000		
Lastenlinnan metsä		15 000	100 000		
Lastenlinnan saneeraus		50 000			
Tervapirtintie		150 000			
Kantokyläntien tievalaistuksen rakentaminen	15 000				
Yhteensä	285 000	680 000	420 000	200 000	
VESIHUOLTOLAITOS					
	TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020	Yhteensä
Toiminta-alueiden rak., Iltasmäen viemärointi, vaihe 2					
Menot			150 000	150 000	
Tulot					
Netto			150 000	150 000	
*Vesihuoltolaitoksen eri kohteet (erittely jäljempänä)					
Menot	390 000	560 000	490 000	390 000	
Tulot					
Netto	390 000	560 000	490 000	390 000	
Lastenlinnan teollisuusalue					
Menot		20 000	250 000	250 000	
Tulot					
Netto		20 000	250 000	250 000	
Roholan alueen kunnallistekniikka + siirtolinjan suunnittelu jvp:lle					
Menot	750 000	585 000			
Tulot					
Netto	750 000	585 000			
Siirtolinja puhdistamolle					
Menot			880 000		
Tulot					
Netto			880 000		
Sappee					
Menot				50 000	
Tulot					
Netto				50 000	
Menot yhteensä	1 140 000	1 165 000	1 770 000	840 000	
Tulot yhteensä	0	0	0	0	
Netto yhteensä	1 140 000	1 145 000	1 770 000	840 000	

*Vesihuoltolaitoksen eri kohteet (max. 250 000 e)	TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
Pienet hankkeet	80 000	80 000	60 000	60 000
Kukkolan alueen vesihuolto				
Tommolan jvp:n varavoimakone				
Aitoon lisäkaivon rakentaminen ja linja Aitoon vesil.	10 000			
Pappilan asemakaava				15 000
Muikkutie		10 000	30 000	
Lastenlinnan metsä		20 000	100 000	
Tomkola		100 000		
Taka- Vajjala/ Kuuliala				15 000
Putkistosaneeraukset	300 000	300 000	300 000	300 000
Aitoon lietteen vastaanottoaseman rakentaminen				
Vesilinjojen automaatio		50 000		
Yhteensä	390 000	560 000	490 000	390 000
INVESTOINNIT YHTEENSÄ	TA 2017	TA 2018	TS 2019	TS 2020
MENOT YHTEENSÄ	6 550 800	8 811 000	3 425 000	4 260 000
TULOT YHTEENSÄ	497 500	702 500	200 000	200 000
NETTO YHTEENSÄ	6 053 300	8 108 500	3 225 000	4 060 000

LIITE 1 Kunnanhallituksen, lautakuntien ja viranhaltijoiden toimivaltuuksista ja muista toimintaohjeista

Pälkäneen kunnan hallintosäännön perusteella vahvistetaan eräiden ratkaisuvaltuuksien euromääräisiksi rajoiksi seuraavaa:

1 Rakennushankkeet

Kukin rakennushanke tulee käsitellä yhtenä kokonaisuutena ja jäljempänä mainitut euromääräiset toimivaltuudet ovat hankekohtaiset.

Alustavat suunnitelmat

Teknisellä lautakunnalla on oikeus hyväksyä hankkeen alustavat suunnitelmat ja kustannusarviot, jos hankkeen kokonaiskustannukset ovat enintään 300.000 euroa. **Kunnanhallituksella** on vastaava oikeus, jos hankkeen kokonaiskustannukset ovat enintään 600.000 euroa.

Valtuusto hyväksyy yli 600.000 euroa maksavien hankkeiden osalta alustavat suunnitelmat ja kustannusarviot.

Lopulliset suunnitelmat

Alustavien suunnitelmien perusteella laadittavista hankkeen lopullisista suunnitelmista ja kustannusarviosta, rakentamisen suoritustavasta, urakoitsijan valinnasta ja työn aloittamisesta päättää **tekninen lautakunta**, jos hankkeeseen on talousarviossa määräraha tai valtuusto on muutoin käsitellyt hankkeen kokonaisuuden. Muissa tapauksissa asiasta päättää **kunnanhallitus**.

Lisä- ja muutostyöt

Tekninen lautakunta päättää rakennushankkeiden enintään 120.000 euron suuruisista lisä- ja muutostöistä, kun lisäkustannukset ovat enintään 10 % työkohteen kokonaiskustannuksista. Sitä suuremmista lisä- ja muutostöistä päättää **kunnanhallitus**.

Tekninen johtaja/tekninen suunnittelujohtaja päättää enintään 60.000 euron suuruisista muutos- ja lisätöistä, kun kustannukset ovat enintään 10 % työkohteen kokonaiskustannuksista.

Muutos- ja lisätöiden edellytyksenä on, että hankkeen toteuttamiseen varattu määräraha on riittävä.

2 Hankinnat

Hankinnalla tarkoitetaan hyödykkeiden (palveluiden ja tavaroiden) hankkimista kunnalle.

Kukin hankinta tulee käsitellä yhtenä kokonaisuutena ja jäljempänä mainitut euromääräiset toimivaltorajat ovat hankintakohtaiset.

Kunnanhallitus päättää useita hallintokuntia koskevista keskitetyistä vuosihankinnoista sekä yksittäisistä hankinnoista siltä osin kuin päätösvaltaa ei ole siirretty muille toimielimille tai viranhaltijoille.

Lautakunnat päättävät vain omaa lautakuntaa koskevista vuosihankinnoista sekä muista lautakunnan yksittäisistä hankinnoista siltä osin, kuin päätösvaltaa ei ole keskitetty tai siirretty lautakunnan alaisille viranhaltijoille.

Kunnanjohtaja päättää kunnanviraston yksittäisestä hankinnasta, jonka hankintakokonaisuuden arvo on enintään 20.000 euroa.

Toimialajohtaja, hallintojohtaja ja talousjohtaja päättää yksittäisestä käyttötalouden hankinnasta, jonka hankintakokonaisuuden arvo on enintään 10.000 euroa. Mikäli hankinnalle on osoitettu talousarviossa investointimääräraha, em. viranhaltijat ja kunnanjohtaja päättävät hankinnasta 30.000 euroon asti.

Kustannuspaikan vastuhenkilö päättää yksittäisestä hankinnasta, jonka hankintakokonaisuuden arvo on enintään 3.000 euroa.

Hankintoja tehtäessä tulee ottaa huomioon hankintoja koskeva lainsäädäntö ja kunnanhallituksen antamat hankintaohjeet. Mikäli hankintatoimeen liittyvissä valtuuksissa ilmenee epäselvyyttä, antaa asiasta ohjeet talousjohtaja.

3 Irtaimen omaisuuden myynti

Toimialajohtaja päättää vastuullaan olevien tehtävälueiden irtaimen omaisuuden myynnistä 2.000 euroon saakka ja ao. lautakunta 20.000 euroon saakka.

4 Kiinteän omaisuuden ostaminen

Kunnanhallitus päättää kiinteän omaisuuden ostamisesta talousarvion investointiosassa kunnanhallitukselle kiinteän omaisuuden hankintaan osoitettuun määrärahaan asti.

5 Vahingonkorvauksen myöntäminen

Lautakunta päättää vahingonkorvauksen myöntämisestä 3.000 euroon saakka. Tätä suuremmista korvauksista päättää **kunnanhallitus**.

6 Vahinkokorvauksen huojentaminen

Lautakunta päättää helpotuksen tai vapautuksen myöntämisestä viranhaltijan tai työntekijän velvollisuudesta korvata kunnalle aiheutuneen vahingon osalta 3.000 euroon saakka silloin kun kyse ei ole viranhaltijan tai työntekijän tahallisuudesta tai törkeästä tuottamuksesta.

7 Luoton ottaminen ja korkoriskiltä suojautuminen

Tilapäisluottoa kunnan maksuvalmiuden turvaamiseksi **talousjohtajalla** on oikeus ottaa talousarviovuonna 2.000.000 euroon asti kunnalla olevan 500.000 euron suuruisen luotollisen yritystilin lisäksi.

Talousarviolainaa on **kunnanhallituksella** oikeus nostaa talousarviovuonna talousarvion rahoituslaskelman mukaiseen määrään asti.

Kunnanhallitus päättää luottojen korkoriskiltä suojaumisesta.

8 Antolainan myöntäminen

Kunnanhallituksella on oikeus myöntää antolainaa kunnan tytäryhtiöille, osakkuusyrityksille ja säätiöille, joiden hallinnossa kunta on edustettuna talousarvion rahoituslaskelman mukaiseen määrään asti talousarviovuonna.

9 Sijoitustoiminta

Kunnan normaalin maksuvalmiuden ylittävä osa pyritään sijoittamaan riskittömästi ja tuottavasti. Tällaisia kohteita ovat mm. sekki- ja talletustilit, kuntatodistukset, valtion, kuntien, kuntien rahalaitosten ja kuntien eläkevakuutuksen liikkeelle laskemat joukkovelkakirjalainat sekä joukkovelkakirjalainat, joilla on pankkitakaus, vakuutusyhtiösijoitukset, obligaatiot, kotimaiset sijoitusrahastot, antolainat kuntayhtymille, kunnille tai kuntaenemmistöisille yhtiöille, joissa Pälkäneen kunta on enemmistöosakas. **Kunnanhallitus** päättää sijoitustoiminnasta.

LIITE 2 Kunnan palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleiset perusteet

Lähtökohdat

Kuntalain mukaan valtuusto päättää kunnan palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleisistä perusteista.

Hallintosäännön mukaan kunnanhallitus päättää maksujen määräämisestä ja korvausten perimisestä valtuuston määräämien yleisten perusteiden mukaan siltä osin kuin päätösvaltaa ei ole siirretty lautakunnille. Lautakunnat päättävät palveluista perittävistä maksuista ja niiden soveltamisohjeista valtuuston määräämien yleisten perusteiden mukaan ja toimitiloista perittävistä vuokrista ja käyttökorvauksista sekä niiden perusteista. Eli varsinaisen maksun päättää lautakunta.

Lautakuntien tulee tarkistaa kaikki maksut ja taksat ja harkita myös uusien käyttöönottamiseksi tai uudelleen perinnän aloittamiseksi pääsääntöisesti joka vuosi. Maksut tulee määrittää siten, että ne varsinaisen tarkoitustensa lisäksi tukevat myös tilojen tehokasta käyttöä ja helppoa käytettävyyttä. Kustannustietoisuuden lisäämiseksi lautakuntien tulee huolehtia siitä, että kaikilla palveluilla, joita mahdollisesti myydään tai voidaan kysyä ostettavaksi, tulee olla hinnat määriteltynä tai ainakin niiden omakustannushinnat tulee olla tiedossa, jolloin hinnoittelun määrittäminen voi tapahtua nopeasti.

Kunnan myymien palvelujen ja tavaroiden osalta peruseriaatteena on, että **kaikki myynti on verollista, mikäli siitä ei ole poikkeusmainintaa laissa**. Määriteltävä maksu tulee sisältää tiedon siitä, mikä veroprosentti on kyseessä ja paljonko arvonlisäveroa maksu sisältää. Asiakkaalle on aina ilmoitettava lopullinen, verot sisältävä hinta.

Kuntien viranomaistoiminta on verotonta ja myös terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, sosiaalihuollon palvelut ja koulutus (yleissivistävä ja ammatillinen koulutus, korkeakouluopetus ja taiteen perusopetus, jota lain nojalla järjestetään tai avustetaan valtion varoin).

Omakustannushintaa määriteltäessä on otettava huomioon tarvikkeiden hankinta- ja kuljetuskustannukset, palvelun tuottamiseen tarvittavan henkilöstön palkat sosiaalikuljennuksineen ja arvonlisävero. Lisäksi, mahdollisuuksien mukaan, omakustannushinnassa voidaan ottaa mukaan energia-, hallinto-, ylläpito- ja pääomakustannukset.

Maksujen ja taksojen luokittelu

Maksuja ja taksoja luokitellaan mm. sillä perusteella onko kyseessä julkisoikeudellinen maksu vai yksityisoikeudelliseen sopimussuhteeseen perustuva maksu. Julkisoikeudellinen maksu on kyseessä, kun kunnalle on lain nojalla annettu tehtävä ja siitä mahdollisuus periä maksua, jonka suuruus voi olla valtion päätöksin säännelty. Muut maksut ovat yksityisoikeudellisia. Julkisoikeudellisia maksuja ovat esim. verot, pysäköintivirhemaksut, rakennusvalvontamaksut, jätemaksut, jätevesimaksut, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut ja korvaukset, oppilasmaksut. Näistä kaikista on säännökset asianomaisessa erityislaissa. Julkisoikeudellisten maksujen hinnoitteluperusteet vaihtelevat itse toiminnan laadun mukaan.

Vuokrat ja käyttöoikeusmaksut

Kunta perii vuokraa / käyttömaksua kunnan omistamien tilojen käytöstä. Kun kyseessä on kunnan järjestämä toiminta, vuokra peritään sisäisenä vuokrana. Kukin **lautakunta** päättää hallintosäännön mukaan toimitiloista perittävistä vuokrista ja käyttökorvauksista sekä niiden perusteista. Vuokra / käyttömaksu tulee määrätä paikallisille yleishyödyllisille yhteisöille alla olevan kohdan II mukaan, muille yhteisöille ja yrityksille omakustannushinnan mukaisesti. Paikallisilta puoluepoliittisilta rekisteröidyiltä yhdistyksiltä peritään tilojen käytöstä yleishyödyllisille yhteisöille määrätty maksu. Liikuntahallin ja koulujen liikuntasalien käyttövuoroista ei kuitenkaan peritä käyttömaksua siltä osin, kun kunnan avustusta saavan järjestön järjestämä, ohjattu toiminta on suunnattu alle 18 – vuotiaiden nuorten ryhmille. Vapaa-aika- ja liikuntasihteerit ratkaisee, milloin käyttömaksua ei peritä edellä mainituilta alle 18-vuotiaiden ryhmiltä.

Tässä maksupoliittisessa ohjelmassa maksut ja taksat ryhmitellään seuraaviin ryhmiin:

I Palvelun omakustannushinnan mukainen maksu

Maksu tarkoituksena on kattaa toiminnan menot käytön mukaisessa suhteessa. Näiden palvelujen kustannuksia ei kateta verotuloilla. Perinteisesti näitä palveluja ovat olleet kunnan liiketoiminta, isännöintipalvelut, rakennustarkastus, jätehuolto, kopiopalvelut sekä tonttien myyntihinnat ja vuokrat. Maksu määräytyy suuressa määrin käytön perusteella ja palvelut ovat usein luonteeltaan yksityisoikeudellisia.

II Omakustannushintaa alempi mutta kuitenkin huomattava korvaus

Korvauksella pyritään kattamaan tuntuva osa palvelun tuotantokustannusta, yleensä vähintään puolet. Näitä palveluja ovat kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut. Palveluiden käyttäjiä on usein vain rajoitettu määrä ja ne ovat luonteeltaan ”vapaaehtoisia julkisia palveluita”.

III Tuotantokustannuksiin verraten vähäinen maksu

Maksu on enintään puolet omakustannushinnasta. Maksujen erään keskeisenä motiivina on myös kysynnän ohjaus. Näitä palveluja ovat perinteisesti olleet terveydenhuollon, sosiaalipalveluiden ja koulutoimen maksut. Nämä palvelut täyttävät selvästi julkisten palveluiden tunnusmerkit ja ne ovat usein kaikkien kuntalaisten käytettävissä. Osa palvelumaksuista voi määräytyä asetuksen perusteella, osa palvelujen saajan maksukyvyyn mukaan, ei varsinaisesti kustannusvastaavasti. Pääsääntöisesti kunta käyttää harkinnanvaraisissa, liukuman sisältävien maksujen määrittelyssä liukumien ylärajaa.

IV Maksuttomat palvelut

Kunnan erikseen päättämät asiat. Kunnalla on joko mahdollisuus periä tiettyä, määrättyä maksua tai kunta voi harkintansa mukaan määrätä maksun määritellyn liukuman rajoissa. Tällä hetkellä mm. koiraverot.

Jäljempänä esimerkeiksi tällä hetkellä voimassa olevia taksoja ryhmiteltynä. Luettelo ei ole kattava. Uuden, käyttöön otettavan maksun osalta toimivaltainen lautakunta päättää mihin ryhmään maksu sijoittuu ja edellä esitetyn perusteella.

I ryhmä

- etuosto-oikeuden käyttämättä jättämistä koskevat lausunnot
- jälkipanttaussitoumukset
- lainatodistukset ja muut pyynnöstä annettavat todistukset
- lunastushintalaskelmat

- kunnan päättämät poikkeamisluvat
- poikkeamisluvan ja maa-ainesluvan hakijan puolesta tehtävä naapureiden kuuleminen
- tielautakunnan toimituskustannukset ja muu katselmukset
- ympäristönsuojeluviranomaisen taksat
- vesi- ja jätevesimaksut
- jätehuoltomaksut
- yksityisoppilaiden kuulustelu
- ranta-asemakaavojen käsittely
- asemakaavan muuttaminen maanomistajan pyynnöstä
- palstoitussuunnitelmien yms. laatiminen maanomistajan pyynnöstä
- asiakirjojen lunastus
- kopiointi
- historiateosten ja osoitekarttojen myynti
- ateriakorvaukset
- isännöinti
- asuntoimen maksut
- autopistokkeet
- toripaikat
- venepaikkamaksut
- kansalaisopiston maksullinen palvelutoiminta

II ryhmä

- satovahinkoarviot
- petoeläinvahinkoarviot
- kulttuuritilaisuudet
- kuntotapahtumat
- kuntosalin käyttömaksu
- kirjaston maksulliset palvelut
- tukipalveluateriat
- turvapuhelimet
- vanhainkodin yleisösauna
- lounaslipuke

III ryhmä

- sijaisapumaksut
- tuettu maksullinen lomitusapu
- kansalaisopistomaksut
- lasten päivähoido

IV ryhmä

- kunnan hoitaessa tontinomistajalle kuuluvat kevyenliikenteen väylien ja jalkakäytävien kunnossa- ja puhtaanapitotehtävät
- urheilukenttien, jääkiekkokaukalojen ja kuntoradan käyttö

LIITE 3 Henkilöstöluettelo

HENKILÖSTÖSUUNNITELMA 2017-2020					
Vakinainen henkilöstö					
Pitkäkestoiset määräaikaiset (ma), ei sijaiset tai työllistetyt					
	Henkilöstömäärä		Muutokset +/- kpl		
	1.1.2017	31.12.2017	TA 2018	TS 2019	TA 2020
KUNNANHALLITUS					
KUNTAJOHTAMINEN					
Kunnanjohtaja	1	1			
Kaavasuunnittelija	1	1			
HALLINTOPALVELUT					
Hallintojohtaja	1	1			
Tietohallintopäällikkö	1	1			
ICT-asiantuntija	1	1			
Kehittämispäällikkö	1	1			
Nuorisotyöntekijä	1	1			
Työllisyyskoordinaattori	1	1			
Etsivä nuorisotyöntekijä	2	2			
Ohjaaja	1	1			
Vastaava ohjaaja	1	1			
Työnsuunnittelija	1	1			
TALOUS- JA TUKIPALVELUT					
Talousjohtaja	1	1			
Laskentapalvelut					
Ruoka- ja siivouspalvelut					
Ruokahuolto- ja siivospäällikkö	1	1			
Ruokapalveluesimies	2	2			
Keittäjä	12	12			
Keittiöapulainen	0	0			
Ravitsemustyöntekijä	3	3			
Kouluemäntä	3	3			
Ravitsemus- ja siivoustyöntekijä, kiertävä	1	1			
Siivooja (sis. 1 siivoustyönohjaaja)	13	13			
Pesulatyöntekijä	2	2			
Hallintosihtööri	1	1			
Taloussihtööri	1	1			
Johdon sihtööri	1	1			
Asiakaspalvelu					
Palvelusihtööri (kaikki vakanssit)	4	4			
YHTEENSÄ	58,0	57,0	0,0	0,0	0,0
Muu määräaikainen henkilöstö	2	2			
KAIKKI YHTEENSÄ	60,0	59,0	0,0	0,0	0,0
ELINVOIMAPALVELUT					
Elinkeinojohtaja	1	1			
Liikunta- ja vapaa-aikasihtööri	1	1			
Liikunta-alueiden hoitaja	1,5	1,5			
Kulttuuripalvelut					
Kulttuurituottaja	1	1			
ELINKENOPALVELUT YHTEENSÄ	4,5	4,5	0	0	0
Muu määräaikainen henkilöstö	2	2			
KAIKKI YHTEENSÄ	6,5	6,5	0	0	0
KUNNANHALLITUS YHT	14,4	13	0,0	0	0
Muu määräaikainen henkilöstö	2	2	0	0	0
KAIKKI YHTEENSÄ	16,4	15	0	0	0

SIVISTYSPALVELUT					
SIVISTYSLAUTAKUNTA					
Sivistysjohtaja	1	1			
Palvelusihteeri	2	2			
Varhaiskasvatuksen päällikkö	1	1			
Koulukuraattori	1	1			
Koulupsykologi	1	1			
VARHAISKASVATUS					
Varhaiskasvatuksen aluejohtaja	2	2			
Varhaiskasvatuksen erityisopettaja	1	1			
Päiväkodin opettaja	12	12			
Päivähoitaja	28	28			
Avustaja	1	1			
Kerho-ohjaaja + koulunkäyntiav. osuus	1	2			
Perhepäivähoitaja (ryhmäpäiväkodeissa)	7	5			
Perhepäivähoitaja (kotonaan toimiva)	4	4			
Perhepäivähoitaja (ryhmässätoimiva), ma.	5	4			
PERUSKOULUPALVELUT					
Perusopetuksen rehtori	1	1			
Apulaisrehtori, perusopetuksen pt. tuntiopettaja	1	1			
Luokanopettaja, rehtori	4	4			
Perusopetuksen ja lukion lehtori	4	4			
Perusopetuksen tuntiopettaja määräaik.	2	2			
Perusopetuksen ja lukion päätoiminen tuntiopettaja	4	4			
Perusopetuksen lehtori	3	3			
Perusopetuksen päätoiminen tuntiopettaja	2	2			
Luokanopettaja	18	18			
Luokanopettaja määräaik.	4	4			
Erytysluokanopettaja	5	5			
Erytisopettaja määräaik.	1	2			
Erytisopettaja	3	3			
Koulunkäyntiavustaja	15	15			
Koulunkäyntiavustaja, määräaikaiset	12	10			
oppilaanohjauksen lehtori	1	1			
LUKIOPALVELUT					
Rehtori	1	1			
Lehtori	1	1			
Lukion ja perusopetuksen lehtori	7	7			
KIRJASTO					
Kirjastotoimen johtaja	1	1			
Kirjastonhoitaja	1	1			
Kirjastovirkailija	2	2			
Lainausasemanhoitaja	0,15	0,15			
SIVISTYSLAUTAKUNTA YHT	160,15	157,15	0	0	0
Muu määräaikainen henkilöstö					
KAIKKI YHTEENSÄ	160,15	157,15	0	0	0

TEKNINEN LAUTAKUNTA					
TEKNISET PALVELUT					
Tekninen johtaja	1	1			
Ympäristönsuojelusihteer	1	1			
Tekninen sihteeri	1	1			
Teknisen puolen työnjohtaja	1	1			
Kiinteistöhoitaja	3,5	3,5			
Kiint.hoitaja määräaikainen	0,75	0,75			
Huolto- ja korjausmies	3	3			
Kirvesmies	1	1			
Tekninen suunnittelujohtaja					
Vesihuoltolaitoksen työnjohtaja	1	1			
Vesihuoltolaitoksen hoitaja	2	2			
Rakennustarkastaja	1	1			
II Rakennustarkastaja	1	1			
TEKNISET PALVELUT YHTEENSÄ	17,25	17,25	0	0	0
Muu määräaikainen henkilöstö	0	0			
KAIKKI YHTEENSÄ	17,25	17,25	0	0	0
TEKNINEN LAUTAKUNTA YHT.	17,25	17,25	0	0	0
Muu määräaikainen henkilöstö	0	0	0	0	0
KAIKKI YHTEENSÄ	17,25	17,25	0	0	0
RAKENNUSLAUTAKUNTA YHT.	2	0	0	0	0
YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA YHT.	1	0	0	0	0
KAIKKI YHTEENSÄ	1	0	0	0	0
KUNTA YHTEENSÄ	263,30	254,90	0,0	0,0	0,0
Muu määräaikainen henkilöstö	4	2	0,0	0,0	0,0
KAIKKI YHTEENSÄ	267,30	256,90	0,0	0,0	0,0